

การคุกคามจากภายนอกอันเนื่องด้วยปัญหาพรมแดนระหว่างเปรัก - รามัน

การขยายอำนาจของอังกฤษมาตีหัวเมืองมลายูของไทยก่อน พ.ศ. 2325 (ค.ศ. 1882)

นับตั้งแต่การลงนามในสนธิสัญญาเบอร์นี ปี พ.ศ. 2369 (1826) ซึ่งกำหนดเขตอิทธิพลระหว่างไทยและอังกฤษในแหลมมลายูเป็นครั้งแรกแล้ว อังกฤษก็ได้ขยายอิทธิพลของตนในแหลมมลายูใต้ไทรบุรีครั้งต้น และตั้งกานลงไปยังกว้างขวาง การเสริมสร้างอำนาจของอังกฤษในแหลมมลายูนั้น ได้ดำเนินไปที่ละขั้น ๆ อย่างมั่นคง ภายใน พ.ศ. 2410 (1867) สี่ในห้ารัฐมลายูทางใต้ไทรบุรีลงปามีสัญญาฉบับบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษที่จะได้รับการคุ้มครองป้องกัน ในขณะที่ในสามรัฐอังกฤษมีอำนาจในการควบคุมความสัมพันธ์กับภายนอก¹ หลังจากนั้นอังกฤษก็เริ่มเข้าแทรกแซงกิจการภายในของรัฐเหล่านั้นทีละเล็กทีละน้อย จนเมื่อถึง พ.ศ. 2417 (1874) อังกฤษจึงเริ่มนำระบบที่ปรึกษาที่เรียกว่า "**Residential System**" มาใช้ในเปรัก สลังงอ และเนกรีเซมบิลัน ซึ่งมีผลให้อังกฤษได้เข้าควบคุมกิจการภายในของรัฐเหล่านั้นโดยตรงมากขึ้นเรื่อย ๆ แม้จะยังไม่ไคผนวกรัฐเหล่านั้นเข้าอยู่ใต้การปกครองของตนโดยตรงก็ตาม²

¹ Eunice Thio, British Policy in the Malay Peninsula

1880 - 1910, Vol. I. : The Southern and Central States (Singapore: University of Malaya Press, 1996, p. XVII.

² Ibid.

นโยบายขยายอำนาจของอังกฤษในมลายูภายหลังปี พ.ศ. 2417 (1874) เริ่มทำให้ไทยต้องหวาดระแวงการคุกคามของอังกฤษต่อเอกราช บูรณภาพของดินแดนที่อยู่ติดกับรัฐในความคุ้มครองของอังกฤษ หลัง พ.ศ. 2413 (1870) การแข่งขันกันขยายดินแดนและล่าเมืองขึ้นของมหาอำนาจตะวันตกได้เพิ่มขึ้นทุกขณะ ทั้งรัสเซีย ฝรั่งเศส และเยอรมนี ต่างพยายามผนวกดินแดนทั้งในเอเชีย และแอฟริกา และหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก เข้ากับจักรวรรดิตน ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของแหลมมลายูที่มีต่ออินเดียนของอังกฤษ และสเตรทเสตเทอลเมนต์ (Straits Settlement) โคกแกโพรวินซ์ เวลสเลย์ (Province Wellesley) หรือสมารังไพร, สิงคโปร์ และมะละกา ซึ่งอังกฤษรวมกันอยู่ใต้การปกครองของตนใน พ.ศ. 2367 (1824) การขยายตัวทางการค้าของรัฐบาลมลายูในแผ่นดินใหญ่ โดยเฉพาะความมั่งคั่งในดีบุก ซึ่งจำเป็นต่อการค้าของสเตรทเสตเทอลเมนต์ และความสำคัญของมลายูต่อเส้นทางการค้าที่จะไปยังตะวันออกไกล และออสเตรเลีย ตลอดจนความวุ่นวายภายในของรัฐบาลมลายูต่าง ๆ ทำให้อังกฤษเกิดความจำเป็นที่จะต้องกีดกันมหาอำนาจอื่นไม่ให้เข้ามาตั้งตัวในแหลมมลายูได้ ใน พ.ศ. 2416 (1873) ลอร์ด คิมเบอร์เลย์ (Lord Kimberley) รัฐมนตรีกระทรวงอาณานิคมของอังกฤษ (Colonial Office) ได้มีบันทึกถึงนายกรัฐมนตรีว่า

เราเป็นมหาอำนาจที่สำคัญยิ่งในแหลมมลายูขึ้นไปจนถึงรัฐที่ส่งบรรณาการแคสยาม และเมื่อมองดูความไกลเคียงของอินเดียน และฐานะของเราในภาคตะวันออกทั้งหมด ข้าพเจ้าเข้าใจว่าจะเป็นเรื่องสำคัญตามมหาอำนาจยุโรปอื่นจะเข้ามาตั้งหลักในแหลมมลายูนี้ ¹

¹

Gladstone Paper, Kimberley - Gladstone, 10 September 1873, cited by Thio, *op.cit.*, p. XVIII.

ด้วยเหตุนี้ ระบบที่ปรึกษาจึงได้รับการจัดตั้งขึ้นในรัฐต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้อังกฤษได้เข้าควบคุมการบริหารในรัฐเหล่านั้น โดยมีจุดมุ่งหมายหลักที่จะคุ้มครองและสนับสนุนการค้า และป้องกันการเข้าตั้งคนของมหาอำนาจอื่น ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของอินเดีย และเส้นทางการค้าทางตะวันออก¹ นโยบายดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากพวกที่นิยมลัทธิอาณานิคมในสหราชอาณาจักรอย่างเต็มที่ พวกนี้ถึงกับประกาศว่า รัฐที่ใดซึ่งถือว่าเป็นอิสระทั้งหลายในแหลมมลายูควรจะได้รวมอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษ²

ในระยะแรกการเคลื่อนไหวของพวกสนับสนุนการขยายตัวของอังกฤษนี้ ไม่ได้เป็นที่สนใจของไทยเท่าใดนัก แต่ฝรั่งเศสซึ่งเป็นมหาอำนาจคู่แข่งของอังกฤษ และขณะนั้นกำลังขยายดินแดนอยู่ในอินโดจีนโดยสามารถผนวกไซ่ง่อน ใน พ.ศ. 2402 (1859) เขมร ใน พ.ศ. 2410 (1867) เข้าไว้ใน การปกครองตนเอง ได้เฝ้ามองนโยบายของอังกฤษในแหลมมลายูอย่างใกล้ชิด ใน พ.ศ. 2417 (1874) ภายหลังจากจัดตั้งระบบที่ปรึกษาแล้ว ข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษประจำสิงคโปร์ (Governor General) คือ เซอร์ แอนดรู คลาร์ก (Andrew Clarke) ได้เดินทางมายังกรุงเทพฯ ถึงสุดฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ ขณะนั้นคือ นายการ์นีเยร์ (Garnier) ระแวงว่าคลาร์กจะมาเกี่ยวข้องกับ การขอสัมปทานเหมืองแร่ที่บุกเบิกในลันตัน และปัตตานีให้แก่บริษัทอังกฤษ³

¹ Eunice Thio, "British Policy in the Malay Peninsula 1880 - 1910", (Unpublished Ph.D. thesis, University of London, 1956), p. 122.

² V.G. Kiernam, "Britain, Siam, and Malaya : 1875 - 1885", The Journal of Modern History, Vol. XXVIII, 1 (March 1956), p. 4.

³ Kiernam, ibid.

การบีเออร์ได้เขียนไปเตือนข้าหลวงฝรั่งเศสประจำอินโดจีนว่า สิ่งคือโปรมโนบาย "ที่จะกลืนมลายูทั้งหมด" ¹ ท้าทีของฝรั่งเศสทำให้อังกฤษจำต้องแสดงตัวเกี่ยวกับนโยบายในหัวเมืองมลายูที่อยู่ในอิทธิพลของไทยเป็นครั้งแรก เซอร์วิลเลียม แจร์วัวร์ส (Sir William Jervois) ข้าหลวงอังกฤษประจำสิงคโปร์คนต่อมาได้เชิญ นายโทมาส นอกซ์ (T.G. Knox) กงสุลอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ไปตกลงปัญหาเกี่ยวกับมลายูที่สิงคโปร์ แล้ววารายงานของนอกซ์ที่มีไปยังลอนดอนในปี พ.ศ. 2418 (1875) จะยืนยันว่ารัฐบาลสเตรทเสตเทอเมนต์ และกระทรวงต่างประเทศอังกฤษไม่เห็นความจำเป็นที่จะเข้าแทรกแซงในรัฐมลายูที่เป็นของไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดขบวนการเรสซิเดนต์เปร์คินในปีเดียวกัน รัฐบาลสเตรทเสตเทอเมนต์ก็ได้จัดกองกำลังปราบปรามที่เรียกว่า "Punitive expedition" ไปปราบปรามอย่างเข้มแข็ง ได้จับหัวหน้าชาวมลายูประหารชีวิตเสียหลายคน รวมทั้งเนรเทศสุลต่านเปร์คินและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย ในขณะที่เดียวกันก็ขอร้องไม่ให้ไทยเข้าเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ โดยสั่งห้ามการขนส่งอาวุธในบริเวณพรมแดนระหว่างเปร์คินและหัวเมืองมลายูที่ขึ้นกับไทย และห้ามให้ที่หลบภัยแก่ศัตรูของอังกฤษ ซึ่งไทยก็ให้ความร่วมมือด้วยดี ²

ปฏิบัติการของแจร์วัวร์สในเปร์คินนี้ ไม่ได้รับความเห็นชอบจากลอนดอน กระทรวงอาณานิคมของอังกฤษก็ยังคงมีนโยบายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลครอบงำรัฐมลายูภาคกลางและใต้ มากกว่าที่จะมุ่งผนวกดินแดนเหล่านั้น ในส่วนรัฐมลายูทางเหนือ

¹ Ibid.

² Ibid., pp. 4 - 5.

แม้ว่าสนธิสัญญา ปี พ.ศ. 2369 จะเปิดช่องโหว่ไว้โดยกล่าวถึงฐานะของกลันตัน และตรังกานูอย่างกำกวม ในขณะที่ระบุอย่างชัดเจนว่า ไทรบุรีและปัตตานีเป็น "โพรวินส์" หรือ "เมือง" ของไทย แต่จนถึง พ.ศ. 2425 (1882) ข้าราชการผู้ใหญ่ของสเตรทเสตเทอลเมนต์ ทั้งเซอร์เฟรคเคอริก เวลด์ (Sir Frederic Weld) เซอร์แฟรงค์ สเวทเทนแฮม (Frank Swettenham) ยอมรับว่า รัฐมลายูทางเหนือทั้งหมดอยู่ในอำนาจของไทย ในปี พ.ศ. 2418 (1875) สเวทเทนแฮม ได้เขียนไว้ว่า "... สยามทำการปกครองไทรบุรีทางฝั่งตะวันตก... ปัตตานีทางฝั่งตะวันออก และตรังกานูและกลันตันอยู่ข้าง" ¹ ส่วนเวลด์ก็ได้ยอมรับในปี พ.ศ. 2425 (1882) ว่า "... ไทรบุรีอยู่ที่การปกครองของสยามโดยตรง" ในขณะที่ตรังกานู "อยู่ในอำนาจของสยามมากเช่นกัน" ² แต่นับตั้งแต่ พ.ศ. 2423 (1880) เป็นต้นไป นโยบายของอังกฤษในแหลมมลายูก็เริ่มเปลี่ยนไป การที่สุลต่านไทรบุรี และกลันตันถึงแก่กรรมลงในปี พ.ศ. 2423 และ 2425 ตามลำดับ และเปิดโอกาสให้ไทยเข้าจัดตั้งเจ้าเมืองและกรมการเมืองบางตำแหน่งเอง ทำให้รัฐบาลสเตรทเสตเทอลเมนต์ เห็นความจำเป็นที่จะต้องยับยั้งอิทธิพลของไทยในรัฐมลายูทางเหนือ ซึ่งมีท่าทีจะแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน การคุกคามจากการแทรกแซงของมหาอำนาจอื่นในแหลมมลายู ก็ยิ่งทวีขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2423 รัสเซียได้แสดงความสนใจในเกาะบางแห่งซึ่งเป็นของไทยบางส่วนในบริเวณระหว่างโพรวินส์เวลส์เลย์และพม่าของอังกฤษ เรือรบรัสเซีย

¹ Frank Swettenham, "Some Account of the Independent Native States of the Malay Peninsula", J.S.B.R.A.S., No. 6, 1880, cited by Thio, "Britain's Search for Security In North Malaya", 1886 - 97, JSEAS., Vol. X, 2 (September 1696), p.281.

² Ibid., "...as much under them".

เริ่มปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในนานนมหลาย นอกจากนั้นฝรั่งเศสซึ่งได้เป็นคู่แข่งที่สำคัญของอังกฤษในอินโดจีน กำลังเรียกรองคืนแดนทางพรมแดนตะวันออกของไทย โดยอ้างสิทธิของฝรั่งเศสได้ไว้ในอำนาจแล้ว และได้แสดงความสนใจที่จะขอสัมปทานชุกคลองคอคอดกระ ทั้งรัฐบาลสเตรทเสตเทอลเมนต์ กระทรวงอาณานิคม และกระทรวงต่างประเทศของอังกฤษ ซึ่งรับผิดชอบการดำเนินนโยบายของอังกฤษในภูมิภาคแห่งนี้ ต่างรู้สึกวาทโยบายที่จะกีดกันมหาอำนาจอื่นไม่ให้เข้ามาในแหลมมลายูนั้นกำลังได้รับการหาทนายอย่างหนัก ข้าราชการของสเตรทเสตเทอลเมนต์ โดยเฉพาะ เซอร์ เฟรคเคอริก เวลด์ ข้าหลวงอังกฤษซึ่งเพิ่งเข้ามารับตำแหน่งในปี พ.ศ. 2423 และ เซอร์ แฟรงค์ เสวทเทนนัม ซึ่งขณะนั้นเป็นเลขาธิการฝ่ายกิจการมลายู ต่างมีความเห็นว่า วันหนึ่งไทยอาจตกเป็นของฝรั่งเศส และจะเป็นบันไดให้ฝรั่งเศสเรียกรองสิทธิในแหลมมลายูเหมือนที่ฝรั่งเศสได้อ้างสิทธิของญวนเรียกรองเขมร และดินแดนทางตะวันออกอื่น ๆ อยู่ในขณะนั้น ดังนั้น ทั้งเวลด์และเสวทเทนนัมจึงเห็นว่า อังกฤษควรขยายตัวขึ้นไปจากแหลมมลายูเรื่อย ๆ แม้จะไม่ใช้วิถีทางที่รุนแรง เพื่อที่จะครอบครองดินแดนระหว่างตะนาวศรีและสเตรทเสตเทอลเมนต์ไว้ในอำนาจทั้งหมด ¹

แต่ความปรารถนากังกล่าวจะสำเร็จลงไม่ได้ตราบเหาที่รัฐบาลมลายูทางเหนือยังอยู่ในอำนาจของไทย เจ้าหน้าที่ของอังกฤษในภูมิภาคนี้จึงพยายามเร่งให้กระทรวงอาณานิคมอังกฤษเลิกนโยบายที่จะสนับสนุนอำนาจของไทยในแหลมมลายูเหล่านั้นเสีย

1

Thio, "British Policy..." (Unpublished Ph.D. thesis), op.cit., pp. 242 - 245, 272 - 3 and Thio, "Britain's Search...", op.cit., pp. 281 - 2.

ตรงกันข้ามมีพยายามบั่นทอนสิทธิของไทยเหนือรัฐดังกล่าว¹ ก้าวแรกของความพยายามของข้าราชการอังกฤษเหล่านี้ก็คือ การยกปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับตรังกานู และปัญหาดินแดนระหว่างเปร์็ค - รามัน ขึ้นมาพิจารณา

ข้อขัดแย้งทางพรมแดนเปร์็ค - รามัน พ.ศ. 2425 - 2428 (ค.ศ. 1882 - 1885)

ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2423 (1882) เวลค์ได้ยื่นบันทึกของเสวทเหน่มมไปยังลอนดอน คัดค้านสิทธิของไทยเหนือรัฐมลายูทางเหนือทั้งหมด โดยปฏิเสธที่จะรับว่าการส่งต้นไม้เงินทองมายังไทยของไทรบุรี เปร์็ค กลันตัน ตรังกานู และปัตตานี เป็นการแสดงถึงการเป็นเมืองขึ้นของเมืองเหล่านี้ โดยเหตุผลที่ว่าไทยได้ส่งบรรณาการ เช่นเดียวกันให้แก่จีน เวลค์ได้ขอให้นายจีฟฟอร์ด พัลเกรฟ (Gifford Palgrave) กงสุลใหญ่ประจำกรุงเทพฯ ประท้วงการเข้าแทรกแซงของไทยในตรังกานูตามเหตุผลดังกล่าว แต่ปรากฏว่า พัลเกรฟไม่เห็นด้วยกับคำร้องของสิงคโปร์ เขาอ้างพระราชคำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า "ตรังกานูมีการปกครองที่เป็นอิสระแต่หาได้เป็นเอกราชไม่"² เพราะความสัมพันธ์กับต่างประเทศอยู่ใน

¹ Thio, "The British Forward Movement In the Malay Peninsula, 1880 - 1889", Papers On Malayan History, ed. K.G. Tregonning (First International Conference of South East Asian Historians, Singapore, 1961; Singapore : Journal of South - East Asian History 1962) P. 131.

² F.O. 69/81, Palgrave - Granville, No. 30, 31, Confidential, 26 April 1882. "...autonomous but dependent", cited by Kiernam, op.cit., pp. 7 - 8.

ความควบคุมของไทย เขาให้เหตุผลว่า รัฐมลายูต่าง ๆ ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ถ้าไม่อยู่ใต้อาณาจักรของไทยก็จำเป็นที่อังกฤษจะต้องผนวกไว้ใต้อาณาจักรของตน ซึ่งจะทำให้อังกฤษตกอยู่ในฐานะเดียวกับฝรั่งเศส ซึ่งคุกคามดินแดนทางตะวันออกของไทยอยู่ในขณะนั้น และจะทำให้ไทยหมดความไว้วางใจอังกฤษ ซึ่งขัดกับนโยบายที่จะรักษาความเป็นมิตรกับไทย¹ เมื่อกระทรวงอาณานิคมได้รับคำสั่งแจ้งดังกล่าวจากกระทรวงต่างประเทศของอังกฤษ เวลด์จึงได้รับคำสั่งห้ามไม่ให้ทำการประท้วงใด ๆ เกี่ยวกับตรังกานู ซึ่งจะกระทบกระเทือนสัมพันธ์ภาพกับไทย²

อย่างไรก็ดีในเวลาใกล้เคียงกัน เวลด์ได้ยกปัญหาพรมแดนเปรัก - รามัน ขึ้นเสนอต่อกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษ โดยอ้างว่าไทยมีคสนธิสัญญา ปี พ.ศ. 2369 ที่ว่าจะไม่รุกรานเปรัก และได้เข้าครอบครองดินแดนส่วนหนึ่งของเปรัก มาเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนั้นยังได้เข้าเก็บภาษีในบริเวณพรมแดนตะวันออกเฉียงเหนือที่ติดกับปัตตานีด้วย เวลด์เรียกร้องให้ไทยคืนสิทธิเหนือพื้นที่และราษฎรที่อาศัยอยู่ในดินแดนนี้ให้แก่เปรัก รวมทั้งห้ามเจ้าหน้าที่ของปัตตานีเข้าเก็บภาษีตามที่ทำอยู่ด้วย³ อันที่จริงปัญหาดินแดนนี้ เปรักได้ร้องเรียนมายังอังกฤษภายหลังจากที่ตกอยู่ภายใต้การคุ้มครองของอังกฤษในปี พ.ศ. 2417 (1874) ได้ไม่นานนัก แต่ในขณะนั้นรัฐบาลสเตอร์ทสเคทเทอลเมนต์ยังไม่อยู่ในภาวะที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับดินแดนมลายูที่อยู่ในอิทธิพลของไทย นอกจากนั้นการจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้ออ้าง

¹
Ibid.

²
Ibid.

³
Documents Relating to the Relation between Siam and Foreign Countries (cited hereafter as DRSF). Vol. 57 Memoranda on the Proposed Rectification of the Boundary between Perak and Siam, 8 May 1884.

ของเปร์คก็ เป็นไปไต่ยาก เพราะจะวากันตามจริงแล้ว จะหาเส้นกำหนดเขตแดนที่
แนอนระหว่างรัฐหลายตัวไปในขณะนั้นไม่ได้เลย ¹ ทั้งนี้เป็นผลมาจากลักษณะการ
ไต่ดินแดนของรัฐเหล่านี้ที่เป็นมาแต่โบราณ คือการเข้าครอบครองดินแดนของกันและกัน
ภายหลังการรบพุ่งที่ปลัดกันแพชนะ โดยไม่คำนึงถึงอาณาเขตทั้งหมดของรัฐมากไปกว่า
ตัวเมืองที่มีพลเมืองอาศัยอยู่ แต่มาถึง พ.ศ. 2425 บรรยากาศทางการเมืองในภูมิภาค
นี้เปลี่ยนไป ชาหลวงอังกฤษที่สิงคโปร์ที่สนับสนุนการขยายตัวของอังกฤษ เช่น เวลด์
จึงเห็นเป็นโอกาสเหมาะที่ผู้แทนรัฐบาลอังกฤษที่กรุงเทพฯ จะหยิบยกปัญหานี้ขึ้นเจรจากับไทย

กระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษตกลงตามข้อเสนอแนะของเวลด์
โดยมอบหมายให้พลเเกรฟ ทาบทามเรื่องนี้กับฝ่ายไทย ภายหลังจากที่ได้ปรึกษาเรื่องนี้
กับพระเจ้าอนงยาเชอ กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ (พระยศขณะนั้น) เป็นการส่วนตัว
แล้ว ² พลเเกรฟก็ได้มีรายงานไปยังลอร์ดแกรนวิลล์ (Lord Granville)
รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษว่า ไทยปฏิเสธข้อกล่าวหาของเปร์คที่ว่าไทยผิดสัญญา ปี
พ.ศ. 2369 ทั้งไทยขอให้อังกฤษระบุพื้นที่ในกรณีพิพาทว่าเป็นบริเวณใด เพราะปัญหา
พรมแดนระหว่างไทยและเปร์คเท่าที่มีอยู่ก็คือ พรมแดนระหว่างเปร์คและไทรบุรี
ส่วนความเคียดแค้นเกี่ยวกับการเก็บภาษีก็ไม่เคยได้รับรายงานมาก่อน ในทัศนะของ
พลเเกรฟเขาเห็นว่าคำตอบของไทย "สมเหตุ สมผลอย่างสมบูรณ์" และทางไทยก็ได้

¹ Sir Frank Swettenham, British Malaya (London : George Allen and Unwin Ltd., 1906), pp. 313 - 4.

² กจข., ร.5 ม.2.22 ง/4, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว -
เจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์วิพัฒนศักดิ์, ร.ที่ $\frac{55}{45}$, 3 7 6 คำ ปีมะแมเบ็ญตศก

แสดงความปรารถนาที่จะมีการตกลงเจรจาเกี่ยวกับปัญหาพรมแดนใด ๆ ที่จำเป็น
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเอง "ได้ทรงแสดงพระประสงค์ที่จะหลัก
เลียงสาเหตุใดที่อาจเป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดการร้องเรียนเกี่ยวกับพรมแดนหลายที่
ขึ้นอยู่กับไทย" ¹

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2426 (1883) มิสเตอร์นิวมัน (Mr. Newman)
ผู้ว่าการแทนกงสุลใหญ่อังกฤษที่กรุงเทพฯ จึงยื่นบันทึกคำร้องของเปรักต่อเจ้าพระยา
ภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี เสนาบดีต่างประเทศของไทย แต่เนื่องจากอังกฤษไม่ได้
ชี้แจงอย่างแจ่มชัดว่า เปรักเรียกร้องดินแดนส่วนไหน ทั้งไม่มีแผนที่แสดง ²
ฝ่ายไทยจึงเข้าใจว่าเขตแดนที่เป็นกรณีพิพาทคือพรมแดนระหว่างเปรักและไทรบุรี
ตรงคลองเกรียน ซึ่งไทรบุรีได้ร้องเรียนมายังกรุงเทพฯ หลายครั้งแล้วว่าถูกเปรัก

¹ DRSF. Vol. 58, Palgrave - Granville, 20 October 1882,

"The request of the Siamese Government for a precise statement
of claims and grievances on the part of the Perak Government
appear perfectly reasonable!" and "His Majesty the King of
Siam...expressed his desire to avoid any possible ground of
complaint in regard of the subordinate Malay frontier."

² กจช., ร. 5 ม. 2.22 ง/4, แมมมารันคำของมิสเตอร์นิวมันผู้ว่าการ
แทนเอเยนกงสุลเยเนรอล อังกฤษ - เจ้าพระยาภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี พระคลัง
เสนาบดีการต่างประเทศ, ร. ที่ 275, พฤษภาคม ค.ศ. 1883.

แย่งที่ไป¹ ต่อมาจึงได้รับชี้แจงว่า เขตแดนที่พิพาทเป็นพื้นที่บริเวณโดยรอบต้นแม่น้ำเปรัก (watershed) ซึ่งเป็นของเปรักมาก่อนและรามันได้รุกรานเอาไปด้วยกำลังเปรักอ้างว่าการรุกรานเกิดขึ้นหลายครั้ง ซึ่งทั้งเปรักและรามันผลัดกันแพ้ชนะ ครั้งสุดท้ายการรุกรานโดยรามันเกิดขึ้นระหว่างยี่สิบปีก่อนหน้านั้น (ระหว่าง พ.ศ. 2406 - 2426) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไทยละเมิดสนธิสัญญา ปี พ.ศ. 2369 ที่ว่าจะไม่รุกรานเปรัก²

หลังจากที่ได้รับคำร้องดังกล่าว ไทยได้ส่งคณะเจ้าหน้าที่ไปสำรวจพรมแดนบริเวณที่พิพาทร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่รัฐบาลสเตรทเสตเทอลเมนต์แต่งตั้งมา³ คือ เซอร์ฮิวจ์ โลว์ (Hugh Low) เรสซิเดนต์เปรัก ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2427 (1884) ภายหลังจากคณะสำรวจกลับมายังกรุงเทพฯ แล้ว ไทยก็ได้ยื่นคำขอปรับเส้นชอกกล่าวหาทั้งหมดของเปรัก ไทยอ้างว่าเขตแดนระหว่างเปรักและรามันที่เป็นอยู่ขณะนั้น "ชัดเจนและสมควรแล้ว" เพราะเป็นเขตแดนโดยธรรมชาติที่ใช้

¹ กจข., ร.5 ม.2.22 ง/45, เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยุวัฒน์พิพัฒนศักดิ์ - เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี, ที่ 337, และ ร.ที่ $\frac{55}{45}$.

² กจข., ร.5 ม.2.22 ง/45, เจ้าพระยาภาณุวงศ์ไวยุวัฒน์พิพัฒนศักดิ์ - เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยุวัฒน์พิพัฒนศักดิ์, ที่ 426 4 9 6 คำ มะแมเบญจศก (จ.ศ. 1245) และ ม.2.22 ง/7, Memorandum on the Question of Rectification of Boundary between Perak and the Siamese Province of Reman, 20 October 1884.

³ กจข., ม.2.22 ง/4, เจ้าพระยาอรรคมหาเสนาฯ - เจ้าพระยาวิเชียรคีรี, ร.ที่ 480, มะแมเบญจศก, ที่ $\frac{148}{45}$, วัน 1 11 7 มะแมเบญจศก, และ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว - เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยุวัฒน์พิพัฒนศักดิ์, 7 12 6 คำ มะแมเบญจศก.

มานานภายหลังกการตกลงปักเขตที่มีมาเมื่อ 300 ปีมาแล้ว ไทยปฏิเสธว่าไม่ได้ละเมิดสนธิสัญญา ปี พ.ศ. 2369 เพราะถ้าไทยเคยส่งทัพไปรุกรานเปอร์เซียหลังจากที่ลงนามในสนธิสัญญานั้น อังกฤษก็ควรจะประท้วงมา ซึ่งก็ไม่ปรากฏ ในทางตรงกันข้ามเปอร์เซียกลับเป็นฝ่ายรุกรานดินแดนของไทย ทรงพรมแดนระหว่างไทรบุรีและเปอร์เซีย¹ เหตุผลสำคัญที่ทำให้ไทยต้องปฏิเสธข้อเรียกร้องของเปอร์เซีย ก็เพราะจากการสำรวจบริเวณพรมแดนที่วิวาทนี้ ไทยพบว่าพื้นที่ที่เปอร์เซียเรียกร้องนั้น "มีเนื้อที่มากกว่า 3 ล้าน 6 แสนไร่" ถ้าไทยยอมยกดินแดนนี้ให้แก่เปอร์เซียไป "พระยารามันจะต้องเสียดินแดนของเมืองถึง $\frac{2}{3}$ และเปอร์เซียจะได้เพิ่มถึง $\frac{1}{3}$ ของที่มีอยู่"²

การปฏิเสธของไทยทำให้รัฐบาลสเตอร์ทเซตเทอลเมนต์ไม่พอใจอย่างยิ่ง ทั่วโลกได้แสดงความแคลงใจในหลักฐานของไทยด้วยเหตุผลที่ว่า "มีชาวลิโวเนียไทยได้ใช้เงินโดยหวังที่จะก่อความยุ่งยากขึ้นในเปอร์เซียโดยผ่านสมาคมชาวจีน"³

ความจริงแล้วข้าราชการประจำของกระทรวงอาณานิคมของอังกฤษเองก็ลังเลใจต่อการจะเปิดกรณีพิพาทกับไทยเกี่ยวกับปัญหาพรมแดนที่ย้อนหลังไปเป็นเวลานับ 10 ปี ทั้งเป็นดินแดนที่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังรกร้างว่างเปล่า ชาคหลักฐาน

¹ กจข., ร.5 ม.2.22 ง/5, เจ้าพระยาภาณุวงศ์ฯ - มิสเตอร์นิวมัน, ร.ที่ $\frac{511}{45}$, 7 ๓ 2 คำ 1245.

² เพ็งอาน.

³ F.O. 69/92, Weld - Derby, 10 March 1884, No. 103, copies with C.O. to F.O., 17 April and 26 April 1884, cited by Kiernam, op.cit., p. 9.

สนับสนุนที่เชื่อถือได้ แต่เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ เช่น ลอร์ดคิมเบอร์เลย์ (Lord Kimberley) รัฐมนตรีกระทรวงอาณานิคม และรองเลขาธิการรัฐสภา (Parliamentary Under - Secretary) เอเวอลีน แอชลีย์ (Evelyn Ashley) ไม่ปรารถนาที่จะปล่อยให้ปัญหาเกี่ยวกับรัฐที่มั่งคั่ง เช่น เปรักให้คาราคาซังอยู่ อันอาจเป็นเหตุให้มีการรุกราน เขตแดนขึ้นภายหลัง ดังนั้นแม้ว่าการเรียกร้องดินแดนครั้งนี้จะสำเร็จได้ยาก เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่เหล่านี้ก็เห็นว่าคุ้มค่าที่จะพยายาม ¹

ในทัศนะของข้าหลวงอังกฤษที่สิงคโปร์และเรสิเดนต์เปรัก ปัญหาพรมแดน เปรัก - รามัน เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งปัญหาหนึ่งด้วยเหตุผลหลายประการ ในทางยุทธศาสตร์ ถ้าบริเวณต้นน้ำเปรักตกอยู่ในครอบครองรามัน เปรักจะอยู่ในฐานะเสียเปรียบในยามที่เกิดการสู้รบกับไทย เพราะที่ตั้งของเบตง (Betong) และปาดัง-นิเมานิบิส (Padang Nipau Nipis) ทางเหนือเป็นทางผ่านที่จะเข้าสู่เปรักได้ง่าย ² แต่ถาอังกฤษได้ครอบครองบริเวณต้นน้ำเปรัก จะทำให้อังกฤษสามารถเข้าครอบงำดินแดนเพื่อสกัดกั้นอำนาจของไทยได้อย่างสะดวก ³ ในทางเศรษฐกิจ แมवादินแดนผืนนี้จะมีประชาชนอาศัยอยู่น้อย แต่ก็มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นความมั่งคั่งด้วยคึกและทองคำ ขณะนั้นมีชาวจีนประมาณ 60 - 70 คน ทำเหมืองแร่อยู่ ภาษี

¹ Thio, "British Policy..." (Unpublished Ph.D. thesis), op.cit., p. 279.

² Ibid., p. 276.

³ Ibid.

ขาเข้าออกของบริเวณนี้มีถึงปีละ 2 พันเหรียญ¹ ข้าราชการอังกฤษในสเตทเสตเทอลเมนต์ และนักลงทุนอังกฤษทั้งหลายต่างเชื่อว่า ผลประโยชน์เหล่านี้มีแนวโน้มจะสูงขึ้นมาก² ถ้าได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม และมีการประกันความปลอดภัยในทางการปกครอง นอกจากนี้การที่พื้นที่บริเวณนี้ไม่ค่อยมีคนอาศัยอยู่ เป็นป่าเสียโดยมาก ทำให้การรักษาความปลอดภัยเข้าไม่ถึง บริเวณดังกล่าวจึงเป็นที่สองสุ่มหลบภัยของบรรดาผู้ร้าย ซึ่งแปรคอ้างว่าเป็นอุปสรรคต่อการปราบปรามคดีอาชญากรรมต่าง ๆ ในรัฐของตน และรัฐบาลสเตทเสตเทอลเมนต์ก็พยายามแสดงให้เห็นว่าไทยไม่สามารถปกครองดินแดนส่วนนี้ให้อยู่ในระเบียบได้³ แต่เหตุผลที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นที่ผลักดันให้ชาวหลวงอังกฤษเร่งรัดเรื่องนี้ก็คือ "เกียรติคุณและความมีหน้ามีตา" ของอังกฤษที่จะได้จากความสำเร็จในการเรียกร้องครั้งนี้ เวลด์เน้นว่าปัญหานี้ "มีความสำคัญมาก" ต่อฐานะของอังกฤษในแหลมมลายู⁴ เพราะ "ผล (ของมัน)"

¹ กจข., ร.5 ม.2.22 ง/9, คำแปลเมมอแรนดัม เรื่องปัญหาในการตรวจสอบดินแดนในระหว่างมณฑลเปรักและรามัน ซึ่งเป็นมณฑลของกรุงสยาม, 20 ต.ค. ร.ศ. 102.

² ในการส่งคณะไปสำรวจพื้นที่ที่เป็นกรณีพิพาทนี้ มีสเตอร์คริว นักสำรวจผู้หนึ่งของอังกฤษได้พบว่า ล่าธารหลายสาย "ก็คือคือก้อนจำนวนมากมายเท่านั้น" "...simply a mass of tin" A.T. Drew", Exploring expedition", Journal of the Royal Asiatic Society, the Strait -- Branch, xix, 1887 cited by Kiernan, op.cit., p. 9.

³ Thio, op.cit., p. 277.

⁴ C.O. 273/126 Weld - C.O., 21 March 1884; C.O. 273/132, Weld - C.O. October 1884.

กำลังได้รับการเฝ้าดูอย่างสนใจจากรัฐมลายูใกล้เคียง ที่ถือว่าเรื่องนี้เป็นเครื่องทดสอบอำนาจและอิทธิพลของอังกฤษ" ¹ เวลค์ต้องการแสดงให้ชาวมลายูเห็นว่าอังกฤษพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือตามที่ต้องการ พร้อม ๆ กันนั้นก็ถือโอกาสทอนอำนาจของไทย

เพื่อที่จะเร่งรัดให้รัฐบาลอังกฤษดำเนินการบีบไทยให้ทำการตกลงเกี่ยวกับปัญหานี้ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2427 (1884) เวลค์ ฮิวจ์โลว์ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองชั้นสูงของเปร์กจึงได้เดินทางไปยังลอนดอน เพื่ออธิบายขอเรียกร้องต่าง ๆ ของเปร์กแก่เจ้าหน้าที่เบื้องสูงที่กำหนดนโยบายต่างประเทศของอังกฤษด้วยตนเอง ก่อนออกเดินทางเวลค์ได้มีหนังสือผ่านนายเอิร์นเนสต์ ซาเตา (Ernest Satow) ซึ่งเพิ่งจะมารับตำแหน่งกงสุลประจำกรุงเทพฯ ในเดือนนั้น ให้ยื่นต่อรัฐบาลไทยคัดค้านหลักฐานต่าง ๆ ที่ไทยเสนอไป ซึ่งทำให้เขาไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากไปชี้แจงขอเท็จจริงต่อกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษโดยตรง พร้อมกันนั้นเวลค์ได้ขอให้ซาเตาแจ้งให้ไทยทราบว่า เปร์กจะไม่เขาคครอบครองดินแดนในกรณีพิพาท "เว้นแต่การกระทำของไทยก่อให้เกิดความจำเป็นเช่นนั้น" ²

ซาเตากงสุลคนใหม่ประจำไทยนี้เพิ่งย้ายมาจากญี่ปุ่นภายหลังประวัติการทำงานที่เค็นตันนั้น เขาได้รับความเชื่อถืออย่างมากในกระทรวงต่างประเทศของ

¹ C.O. 273/122, Weld - C.O. 14 September 1883, cited by

Thio, *op.cit.*, p. 277.

²

F.O. 69/92, Memoranda on the Proposed Rectification of the Boundary between Perak and Siam, 8 May 1884, "...unless action on the part of Siam should render such a step necessary"

อังกฤษ¹ ดังนั้น ทิศนะของเขาเกี่ยวกับปัญหาเปร์ค - รามัน จึงมีอิทธิพลอย่างสำคัญ
 คอนโยบายของอังกฤษต่อไทยในระยะต่อจากนี้ไป ซึ่งต่างไปจากสมัยของตัวแทนรัฐบาล
 อังกฤษคนอื่น ๆ ที่ดำเนินงานอยู่ก่อนหน้านี้ ตั้งแต่เริ่มแรกซาเตาก็ได้แสดงความเห็น
 ที่ไม่ลงรอยกับเวลด์ เขาปฏิเสธที่จะยื่นหนังสือของเวลด์ซึ่งเขาพิจารณาว่า "อาจจะมึ
 ลักษณะของการคุกคาม"² ต่อรัฐบาลไทยโดยไม่ได้รับคำสั่งจากกระทรวงต่าง
 ประเทศอังกฤษ ในความเห็นของซาเตาของซาเตาของเปร์คค่อนข้างมาก เพราะแม่เปร์คจะ
 เสียดินแดนที่อ้างนั้นไปครั้งสุดท้ายภายหลัง พ.ศ. 2369 จริง³ ก็ไม่ได้เป็นการ
 ประกันว่าดินแดนนั้นทั้งหมดเป็นของเปร์คก่อน พ.ศ. 2369 ซาเตาจึงเสนอให้เปร์ค
 ชกไชคาเสียหยาแก่ไทยเพื่อที่จะได้ดินแดนนั้นคืน⁴ ในทิศนะของซาเตา ความสำคัญ
 ของปัญหานี้อยู่ที่ว่า การเรียกร้องดินแดนจากรามันของอังกฤษจะเป็นการเปิดโอกาส

¹ Thio, "British Policy...", op.cit., p. 281; Kiernam, op.cit., p. 10.

² F.O. 69/92, Memoranda op.cit., "...what might have the appearance of a threat..."

³ Thio, op.cit., p. 281; Kiernam, op.cit., p. 10.

⁴ F.O. 69/92, Memorandum by Meade, undated. ความจริงแล้ว
 เวลด์และโลว์ ได้เคยปรึกษากันถึงปัญหานี้มาก่อนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2426 (ค.ศ. 1883)
 และในบันทึกที่นิวมันยื่นต่อเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2426 อังกฤษก็
 ได้เสนอที่จะให้ชกไชคาชกไชผลประโยชน์ในดินแดนนั้นให้แก่ไทย กจช., ร.5 ม.2.22 ง/4,
 ร. 275, แมนมาร์การค้าของมิสเตอร์นิวมัน - เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี,
 May 1883.

ให้ฝรั่งเศสใช้เป็นข้ออ้างที่จะเรียกร้องดินแดนทางตะวันออกของไทย โดยอ้างสิทธิของ
 เขมร ซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนการแบ่งไทยออกเป็นสองส่วน โดยอังกฤษเป็นฝ่าย
 เริ่มนั่นเอง¹ แต่กระทรวงอาณานิคมของอังกฤษไม่เห็นด้วยกับความเชื่อกังกล่าว
 ของซาเตา โดยอ้างว่าการเรียกร้องดินแดนของฝรั่งเศสและอังกฤษ (ในกรณีเปรัก -
 รามัน) นี้ "แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง"² ในขณะที่ฝรั่งเศสต้องการแยกดินแดนของไทย
 อังกฤษต้องการเพียงสนับสนุนให้เปรักได้ปกครองดินแดน ซึ่งนอกจากจะไม่มีประโยชน์
 ใดๆ ต่อไทยแล้ว ยังได้กลายเป็นดินแดนที่ก่อความเคียดแค้นและนำความอ่อนแอมาสู่
 เปรักอีกด้วย กระทรวงอาณานิคมของอังกฤษได้ยืนยันต่อกระทรวงต่างประเทศอังกฤษว่า
 ไม่เคยใช้วิธีบีบบังคับไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้จนเกินไป และเปรักพร้อมที่จะจ่ายค่าทดแทน
 ตามสมควรแก่ราษฎรที่ได้รับความเสียหายในคานทรพย์สินในกรณีที่ต้องอพยพย้ายที่อยู่³

ความเห็นที่ขัดแย้งกันระหว่างซาเตากับเวลด์และฮิวจ์โลว์ ซึ่งฝ่ายหลัง
 สนับสนุนขอเรียกร้องของเปรักนั้นมีมากขึ้นทุกขณะ เวลด์และฮิวจ์โลว์มุ่งที่จะขยาย
 อิทธิพลของอังกฤษในแหลมมลายูขึ้นไปทางเหนือให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อ
 สกัดกั้นอำนาจของฝรั่งเศสในอินโดจีน โดยมีข้อสมมติฐานของเขาที่ว่า ไทยจะถูก
 ฝรั่งเศสคุกคามเอาดินแดนมากขึ้น ดังนั้นอังกฤษไม่เพียงแต่จะต้องรักษาอิทธิพลของ

¹ Thio, op.cit., p. 281.

² C.C. 273/131, C.O. to F.O. 25 July 1884, cited by
 Thio, op.cit., p. 284.

³ F.O. 69/92, Meade - Granville, 25 July 1884, Immediate
 and Confidential.

คนในแหลมมลายูที่มีอยู่แล้วเท่านั้น แต่จะต้องขยายอำนาจขึ้นไปในส่วนที่เป็นของไทย จนจนพม่า เพื่อที่เมื่อภาคตะวันออกของไทยตกเป็นของฝรั่งเศสแล้ว อังกฤษจะได้ ครอบงำอำนาจของฝรั่งเศสด้วยดินแดนในอิทธิพลของตนตั้งแต่พม่าลงมาจนแหลม มลายู การเรียกร้องดินแดนของเปรักจึงเป็นมาตรการในการลดอำนาจของไทยเพื่อ แดขยายอำนาจของอังกฤษ¹

ส่วนชาเตามีความเห็นตรงกันข้ามกับเวลด์และฮิวจ์โลว์ เขาไม่เชื่อทฤษฎี ที่ว่าไทยจะตกเป็นของฝรั่งเศส หรือฝรั่งเศสปรารถนาจะเข้าครอบครองบริเวณลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยามากไปกว่าบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง เขาเห็นว่าการเรียกร้องดินแดน ของอังกฤษในแหลมมลายูต่างหากที่จะเป็นการท้าทายการคุกคามของฝรั่งเศสต่อเอกราช และบูรณาภาพแห่งอาณาเขตของไทย อังกฤษจำเป็นต้องสนับสนุนให้ไทยดำรงความ เป็นเอกราชไว้ เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าอันมหาศาลของอังกฤษในบริเวณลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา และเพื่อความมั่นคงแห่งจักรวรรดิอังกฤษในพม่า การเรียกร้องดินแดนจาก ไทย นอกจากจะเป็นการลดอำนาจของไทยในสายตาของหัวเมืองขึ้นของไทยแล้ว ยัง จะเป็นผลเสียต่อความมั่นคงและอำนาจของอังกฤษในภูมิภาคแห่งนี้เองด้วย ในจดหมาย ส่วนตัวที่เขามีถึงนายฟิลิปส์ เคอร์รี่ (Philip Currie) ภายหลังจากการเยือน สิงคโปร์ในปลายปี พ.ศ. 2427 (1884) ชาเตากล่าวว่า

โดยทั่วไปในหมู่ข้าราชการกระทรวงอาณานิคม มีความประสงค์ที่จะโต้แย้งอำนาจของไทยในแหลม มลายู ซึ่งเขาอาจเหตุผลด้วยว่าเขาใจที่มีต่อการ

¹

C.O. 273/138, Cecil Smith - Satow, 10 July 1884, and

5 January 1885.

รุกเข้ามาของฝรั่งเศสที่นั่น โดยเฉพาะเซอร์เฟรดู เคอริก เวลด์ คิควาฝรั่งเศสกำลังปรารถนาที่จะโค่นสยาม และกลัวว่าเมื่อฝรั่งเศสกลืนไทยหมดแล้ว พวกเขาจะชิง คุกหนุเราในแหลมมลายู อย่างไรก็ตามก็ จากทั้งหมดที่ ชาวเขาโคอันและโคยูนโคฟังมา ชาวเขาคิควาฝรั่งเศส ไม่ได้อคิดที่จะผนวกกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งฝรั่งเศสยอมรับ ถึงความสนใจของเราที่มีอย่างสูงตลอดมา สิ่งที่เรา ต้องการก็คือบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ดังนั้นชาวเขาจึงเชื่อว่า ความเข้าใจของเซอร์เฟรดูเคอริก เวลด์ ชาวพื้นฐาน อย่างน้อยที่สุดก็เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และเราไม่มีความ จำเป็นที่จะต้องรับผิดชอบส่วนแบ่งดินแดนที่ยึดมาได้ ชาวเขาอยากจะทำ เราควรพยายามแนะนำให้สยาม มีความมั่นใจในเจตนาของเรา ถ้านโยบายมีอยู่จริง จะให้ สยามเป็นรัฐกันกระหนาบระหว่างเราและฝรั่งเศสในเอเชียแล้ว จะเป็นการฆ่าตัวตายที่จะและเล็มดินแดนของสยาม หรือทำให้ เกียรติคุณของสยามตอเมืองขึ้นทั้งหลายลดลง ¹

ด้วยเหตุนี้นโยบายของรัฐบาลอังกฤษที่สิงคโปร์และกงสุลอังกฤษประจำไทย ต่อปัญหาเปรัก - รามันจึงต่างกัน ในขณะที่เวลด์และฮิวจ์โลว์ ถือว่าปัญหานี้เป็น ส่วนหนึ่งของนโยบายหลักที่อังกฤษจะต้องปฏิบัติต่อไป เพื่อบรรลุเป้าหมายคืออำนาจ และความมั่นคงในฐานะของอังกฤษทั้งทางการค้าและทางการเมือง โดยการขับไล่อิทธิพลและอำนาจของไทยออกจากแหลมมลายู ในทางตรงกันข้ามกงสุลอังกฤษ ประจำไทยเห็นว่า อังกฤษควรสนับสนุนอำนาจของไทยในหัวเมืองขึ้นทั้งหลายให้แน่น

¹ F.O. 69/90, Satow - Currie, 23 December 1884, cited

แผนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นรัฐกัณฑ์ระหว่างอิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสในภูมิภาคนี้

ระหว่างเวลาดังกล่าว ทางสิงคโปร์ก็ไม่หยุดยั้งความพยายามที่จะทอนอำนาจของไทยในหัวเมืองมลายูทางเหนือ โดยสนับสนุนให้สร้างกติกาสัญญาที่ทำกับไทยเกี่ยวกับการห้ามขนส่งสินค้าเข้ามาในดินแดนไทยโดยมิได้รับอนุญาตจากกงสุลไทย ท่าทีของรัฐบาลสเตอร์ทเสกเทอลเมนต์นี้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาไม่ไว้วางใจอังกฤษขึ้นในไทยราชเลขาธิการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวกับซาเตาว่า "มิสเตอร์สมิท และสมาชิกสภา (ที่สิงคโปร์) บางคนปรารถนาที่จะขับไทยออกจากแหลมมลายู"¹ ซาเตาเห็นว่า การกระทำดังกล่าวเป็นผลเสียต่อฐานะอังกฤษในไทยเป็นอย่างยิ่ง เขาจึงได้ประท้วงการกระทำของรัฐบาลสเตอร์ทเสกเทอลเมนต์ไปยังกระทรวงต่างประเทศอังกฤษ พร้อมทั้งเสนอให้นโยบายของสเตอร์ทเสกเทอลเมนต์และตัวแทนรัฐบาลอังกฤษที่กรุงเทพฯ ที่มีต่อไทยสอดคล้องกัน² ซึ่งเขาเห็นว่าควรจะวางอยู่บนรากฐานของการคำนึงความเป็นเอกราชของไทย โดยมีอังกฤษสนับสนุนอย่างเต็มที่ เขากล่าวว่า

ข้าพเจ้าเข้าใจว่าไม่ได้เป็นความปรารถนาของรัฐบาลอินเดียในพระบาทสมเด็จพระนางเจ้าทีพรหมแดนของจักรวรรดิอินเดียของพระองค์จะประชิดติดกับดินแดน

¹ F.O. 69/99, Satow - Currie, 22 January 1885, "Mr Smith and some of members of council (at Singapore) want to turn us out of the Malay Peninsula", cited by Kiernam, op.cit., p. 11.

² F.O. 69/99, Confidential, Satow - Granville, 23 January 1885.

ของอินโดจีนฝรั่งเศส ควบคู่กันการคำจูงให้สยามเป็น
มหาอำนาจที่เป็นเอกราชจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อ
เปรียบเทียบกับการขยายอำนาจของอังกฤษในรัฐมลายู
ระหว่างมณฑลโพรวินส์ เวลลเลย์ และพม่าตอนล่าง
การปฏิบัติของอังกฤษโดยลำพังแต่อย่างเดียว แท้จริง
จะเป็นไปได้ก็โดยการแตกสลายของราชอาณาจักรสยาม
ซึ่งมีรัฐมลายูเหล่านี้บางรัฐรวมอยู่บางแน่นอน... (แต่)
ข้าพเจ้าเข้าใจว่ารัฐบาลของสมเด็จพระนางเจ้าปรีชา
ที่จะเห็นสยามเข้มแข็ง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็น
เอกราชมากกว่า นี่คือนโยบายที่ไม่ยอมรับการดำเนินการ
ครึ่ง ๆ กลาง ๆ มันไม่สามารถจะสำเร็จลงไปได้โดย
การสนับสนุนสยามในทางหนึ่ง และในขณะเดียวกันก็พยายาม
ลอบทำร้ายในอีกทางหนึ่ง รัฐที่มีอำนาจภายในโดยพึ่งพาอาศัย
อังกฤษ ย่อมเป็นที่ปรารถนามากกว่ารัฐบาลที่อ่อนแอและวาง
ใจไม่ได้ ฉะนั้นเป็นรากฐานของการกระทำของเรา ดูเหมือน
จะเป็นหลักการที่ไม่ต้องมีคำถามใด ๆ วาสีทธิของสยามที่มีอยู่
ควรจะได้รับเคารพ¹

ความเห็นของข้าพเจ้านี้ได้รับการโต้แย้งอย่างรุนแรงจากเวลด์ ซึ่งเห็นว่า
ถ้าอังกฤษประสบความสำเร็จในการช่วยเปรี๊ตครั้งนี้ อังกฤษก็จะดำเนินการผิดพลาด
เช่นเดียวกับเมื่อครั้งได้ปฏิบัติต่อสุลต่านไทรบุรี "อย่างอ่อนแอและทรยศ"² เพื่อ

¹ F.O. 69/99 Satow - Granville, 23 January 1885.

² C.O. 273/138, Weld - C.O., 12 March 1885, "...weakly
and treacherously,..." cited by Thio, *op.cit.*, p. 278, and
Kiernan, *op.cit.*, pp. 12 - 3.

เห็นแก่ไทย อันเป็นเหตุให้ไทยได้ใช้ดินแดนของไทรบุรี เป็นปฏิปักษ์ต่ออังกฤษมาจนบัดนี้ (คือปัญหาดินแดนระหว่างไทรบุรีและเปรัก) เวลค์พยายามชี้ให้กระทรวงอาณานิคมเห็น ภัยจากฝรั่งเศสและรัสเซียที่กำลังสนใจในมลายูมากขึ้น และเน้นว่าอังกฤษจะไม่ได้ ประโยชน์อะไรจากการสนับสนุนไทย นอกจากจะเสี่ยงต่อการถูกดึงเข้าสู่สงคราม เพราะ "ในการahunหลังสยาม เรากำลังหนุนหลังรัฐบาลที่อ่อนแอที่สุด และอย่างน้อย ที่สุดในมณฑลหลายชั้นนอก ก็เป็นรัฐบาลที่คอร์รัปชัน กดขี่ และไม่เอาถานที่สุดในโลก" ¹ เวลค์เห็นว่าถ้ายอมให้เปรักแพ้ นอกจากจะทำให้อังกฤษเสียหายต่อชาวมลายูแล้ว ไทยเองก็จะหมดความเกรงใจอังกฤษ และหันหน้าเข้าหาอำนาจของฝรั่งเศสแทน ²

สรุปแล้ว เวลค์ถือว่าปัญหาพรมแดนเปรัก - รามัน จะเป็นเครื่องพิสูจน์ ให้เห็นอำนาจของอังกฤษต่อสายตาของชาวมลายูและไทย เพื่อที่อังกฤษจะได้ขยาย อิทธิพลในภูมิภาคนี้ต่อไปได้สะดวก ในขณะที่เดียวกันเวลค์ก็ไม่อาจหอดทิ้งประโยชน์ ที่จะพึงมีในทางเศรษฐกิจของดินแดนนี้ด้วย ในจดหมายที่มีถึงกระทรวงอาณานิคม เพื่อเร่งรัดปัญหานี้ เวลค์กล่าวว่า

¹ F.O. 69/103, Weld - Derby, 12 March 1885, copy with C.O., Confidential, 19 March 1885, "...in backing Siam, we are backing one of the weakest, and, in its outlying Malay Provinces at least, one of the most corrupt, tyrannical and profligate government in the world", cited by Kiernan, *ibid.*, p. 13.

² *Ibid.*

เราไม่อาจละผลประโยชน์อันถูกต้องของรัฐในปกครอง
ถ้าเราหวังที่จะชิงชามลายูเขามาไกลเรา และไซเขา
เหล่านั้นเพื่อกีดกันการแทรกแซงจากต่างประเทศออกไปจาก
แหลมมลายู นี่ก็อยู่ประเด็นที่สำคัญ แต่จะเป็นเรื่องน่าเศร้า
มากที่จะทอดทิ้งใหนมณฑลหนึ่ง และประชาชนในที่นั้น ไบวา
จะมีจำนวนเพียงใด ที่เป็นของเราอย่างชอบธรรมและถูกต้อง
ของประสูกับุหายุนะ และโรประโยชน์ต่อสยาม ซึ่งในมือของ
เราจะมีค่าอย่างยิ่ง และจะเพิ่มรายได้ให้แก่เปร์คอย่างมาก ¹

เหตุผลของเวลด์ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงอาณานิคมอย่างเต็มที่ และ
ภายหลังจากที่กระทรวงอาณานิคมและกระทรวงต่างประเทศอังกฤษได้พิจารณาร่วมกัน
ถึงผลประโยชน์ที่อังกฤษจะได้รับแล้ว กระทรวงอาณานิคมก็ได้แจ้งให้ซาเตาทราย
ในเดือนมีนาคมว่า แม้อังกฤษจะยังคงปรารถนาที่จะรักษาให้ไทยเป็นเอกราชและ
เป็นมิตรกับอังกฤษ แต่เพื่อ "ความสนใจเป็นพิเศษ" ของอังกฤษในแหลมมลายู
อังกฤษไม่อาจยอมให้ไทยกระชับความสัมพันธ์กับรัฐมลายูได้ ²

แม้จะขาดผู้สนับสนุน แต่ซาเตาก็ยังคงยึดมั่นในความคิดของตน ในบันทึก
โต้ตอบจดหมายของเวลด์ เขาได้ชี้ให้เห็นว่าเหตุผลที่เวลด์สนับสนุนฝ่ายเปร์คโดย
อ้างความมั่นคงของอังกฤษในภูมิภาคนั้นไม่สมเหตุผล เพราะแหลมมลายูทั้งหมดไม่
ได้เป็นดินแดนในครอบครองของชาวมลายูเท่านั้น ทางเหนือสลุขึ้นไป ประชาชน
ส่วนใหญ่เป็นไทยและจีน และอยู่ในบังคับบัญชาของไทยอย่างแน่นแฟ้นแน่นอน การ

¹ Thio, op.cit., p. 287.

² Kiernan, op.cit., p. 14.

ที่เวลค์หวังว่า อังกฤษจะสามารถมีอิทธิพลเหนือแหลมมลายูทั้งหมดไปจรดพม่า เพื่อ
 กีดกันอิทธิพลของฝรั่งเศสนั้น ไม่มีทางเป็นไปได้ เว้นแต่อังกฤษจะต้องผนวกดินแดน
 ทางเหนือของแหลมมลายูทั้งหมดเข้าเป็นรัฐในปกครองของอังกฤษโดยสมบูรณ์ และ
 นั้นจะเป็นการริเริ่มนโยบายที่ฝรั่งเศสจะดำเนินรอยตาม ซึ่งจะนำไปสู่การแบ่งไทย
 ออกเป็นสองส่วน และอังกฤษจะต้องสูญเสียบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งในความ
 เห็นของซาเตอเป็นส่วนที่ดี และมีค่าที่สูกยิ่งไปกว่าแหลมมลายูที่เวลค์มุ่งหวังไว้¹
 ซาเตอเห็นว่าเขาไม่ได้กำลังเสนอให้มีการค้าประกันไทย แต่ต้องการให้อังกฤษให้
 ความมั่นใจแก่ไทยในการจะต่อต้านการคุกคามของฝรั่งเศส โดยอังกฤษจะ "ต้องหลีกเลี่ยง
 อย่างระมัดระวังที่จะดำเนินการใด ซึ่งจะทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงแคลงพระทัยว่า เราต้องการที่จะแย่งเอาดินแดนของพระองค์"²

* การเจรจาทางการทูตระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลอังกฤษ พ.ศ. 2428 - 2430
 (ค.ศ. 1885 - 1887)

ในขณะที่การโต้เถียงระหว่างข้าราชการอังกฤษในแหลมมลายูและกงสุล
 อังกฤษประจำไทยเกี่ยวกับนโยบายอังกฤษที่ควรมีต่อไทยยังคงดำเนินอยู่ ปัญหาพรมแดน
 เปร์ก - รามัน ก็ถูกโอนไปเจรจาระหว่างกระทรวงต่างประเทศอังกฤษและสถานทูต

¹ Kiernam, op.cit., pp. 14 - 5.

² F.O. 69/103, "Satow's Memo on the Malayan question",
 20 June 1885, "...carefully avoiding any step that might lead
 the King to suspect that we desire to deprive him of territory".
 cited by Kiernam, ibid., p. 15.

ไทยที่ลอนดอน ในวันที่ 8 เมษายน กระทรวงต่างประเทศอังกฤษได้มีจดหมายถึงถึง กรมหมื่นนครสวรรค์ราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน แจ้งให้ทราบว่า อังกฤษต้องการตกลงเรื่องปัญหาพรมแดนให้เรียบร้อยโดยเร็วที่สุด อังกฤษพยายามบีบบังคับไทยให้ยอมรับข้อเสนอที่จะยอมยกดินแดนให้แปริศ โดยยอมรับเงินชดเชยค่าเสียหายที่แปริศออกให้ เนื่องจากรามันโคครอบครองดินแดนนั้นมาเป็นเวลานานแล้ว ¹ โลว์ซึ่งเดินทางไปอังกฤษเพื่อจัดการเรื่องนี้ ได้ยกข้ออ้างที่ว่า การปกครองของไทยในพื้นที่บริเวณพรมแดนนั้นไม่มีประสิทธิภาพ ก่อความเดือดร้อนแก่ราษฎร อังกฤษจึงพร้อมที่จะช่วยไทยปราบปรามความไม่สงบเหล่านั้น ² พร้อมกันนั้น โลว์ก็พยายามชักจูงให้ไทยยอมเจรจาเกี่ยวกับจำนวนเงินที่ไทยจะยอมรับเป็นค่าตอบแทน (Compensation) แต่ไทยก็พยายามหลีกเลี่ยงที่จะพิจารณาข้อเสนอดังกล่าว โดยยืนยันว่า ปัญหานี้เป็นปัญหาสำคัญที่ควรมีการเจรจาท้าความตกลงกันทำนองเดียวกับที่รัฐในยุโรปปฏิบัติอยู่ นายเฟรดเดอริก เวอร์นีย์ (Frederick Verney) เลขาธิการชาวอังกฤษที่สถานทูตไทยที่นั่น ได้กล่าวกับโลว์ระหว่างการเจรจาตอนหนึ่งว่า "การชดเชยค่าเสียหายแสดงนัยที่ว่าเรื่องนี้เป็นเพียงปัญหาเรื่องเงินเท่านั้น" ³ ซึ่งไทยยอมไม่ได้ นอกจากนั้นในทัศนะ

¹ Ibid., p. 16.

² กจช., ร.5, น.2.22 ง/7, Memorandum of an interview

between Sir Hugh Low and Mr. Frederick Verney at the Siamese Legation, 22 September 1885.

³ เฟิ่งอว, "Compensation implied that this was a mere question of money". Sir Hugh Low and Mr. Frederick Verney at the Siamese Legation, 22 September 1885.

ของไทย การไต่คดีดินแดนไปโดยจ่ายเงินชดเชยค่าเสียหายให้ก็คือการชื้อซื้อ ซึ่งเป็นวิธีการที่บริษัทอีสต์อินเดียนของอังกฤษขอเช่าปิ่นจากไทรบุรี จนเป็นเหตุให้ไทรบุรีเสียปิ่นไปในที่สุด ยิ่งแล้วอังกฤษก็ใช้เงินค่าเช่าปิ่นนั้นเป็นเครื่องมือในการขยายดินแดนแปร์คจากพรมแดนตรงลำน้ำกูเรรามาจนถึงลำน้ำเกรียน ชูที่จะยึดเงินค่าเช่าถ้าไทรบุรีไม่ยอมตกลง¹ ไทยเกรงว่าอังกฤษจะใช้วิธีการเดียวกันรุกรานดินแดนไทยต่อไปในภายหน้า โดยอาศัยการชื้อซื้อดินแดนบริเวณพิพาทครั้งนี้เป็นพื้นฐาน²

แต่เหตุผลสำคัญที่ไทยใช้ปฏิเสธขอเสนอของอังกฤษที่จะชื้อซื้อดินแดนกรณีพิพาทแปร์ค-รามัน ครั้งนั้น คือการที่ฝรั่งเสนออ้างการที่ไทยยอมยกดินแดนให้แก่แปร์คเพื่อขอคืนแดนไทยเช่นกัน³ การที่ไทยยืนยันไม่ยอมรับขอเสนอของอังกฤษครั้งนี้ ทำให้ข้าราชการอังกฤษที่เกี่ยวข้องไม่พอใจอย่างยิ่ง เคอร์ ข้าราชการกระทรวงต่างประเทศอังกฤษซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องนี้ถึงกับเสนอให้อังกฤษใช้วิธีข่มขู่ไทย⁴

¹ กจช., ร.5, ม.2.22 ง/7, กรมหมื่นเทวะวงศ์ ฑูลกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์, น.ที่ 39, 2 ฎ 10 คำ 1247.

² กจช., ร.5, ม.2.22 ง/7, กรมหมื่นเทวะวงศ์ ฑูลกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์, น.ที่ 39, 6 ฎ 10 คำ 1247.

³ กจช., ร.5, ม.2.22 ง/7, กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ฑูล กรมหมื่นเทวะวงศ์ ฑูลกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์, ที่ 150.

⁴ Kiernan, op.cit., p. 16.

ขณะนั้นพอลอังกฤษเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ ลอร์ด สอลส์เบอรี (Salisbury) ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2428 (1885) นโยบายอังกฤษที่มีต่อไทยจึงเปลี่ยนแปลงไป เคอร์รีได้นำให้ซอลส์เบอรีแจ้งให้ไทย ยอมตกลงในปัญหาพรมแดนทันที ถ้าต้องการชำระสัมพันธภาพอันดีกับอังกฤษ แต่ซอลส์เบอรีไม่เห็นด้วยที่จะเสี่ยงต่อการสูญเสียไทยเพื่อดินแดน ซึ่งในความคิดของเขาเป็นเพียง "ทะเลทรายส่วนหนึ่ง" ¹ ในแหลมมลายู ความเห็นของซอลส์เบอรีได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงฝ่ายกิจการอินเดีย (India Office) ซึ่งมี ลอร์ด แรนคอล์ฟ เชอร์ชิล (Randolph Churchill) เป็นผู้รับผิดชอบกิจการของอังกฤษ ในอินเดียในขณะนั้น เชอร์ชิลได้อ่านบันทึกของซาเตา (ฉบับวันที่ 20 มิ.ย.) และ เห็นด้วยกับความคิดของซาเตาที่ว่า ไทยจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษ และอังกฤษไม่ควรคุกคามที่จะแบ่งแยกดินแดนไทย กระทรวงฝ่ายกิจการอินเดียได้แจ้งให้กระทรวงต่างประเทศอังกฤษทราบว่า ดินแดนที่เปร์ริค เรียกร่องไม่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับสัมพันธไมตรีอันดีและความไว้วางใจของไทย ซึ่งมีความสำคัญต่อผลประโยชน์ของอังกฤษในอินเดียยิ่งกว่า

ในที่สุท้กระทรวงอาณานิคมอังกฤษจึงยอมเลิกลมปัญหาเปร์ริค - รามัน และถือว่าปัญหานี้ควรจะแยกออกต่างหากจากนโยบายทั่วไปของอังกฤษที่มีต่อไทยและมลายู ² จึงดูเหมือนว่าปัญหาพิพาทเปร์ริค - รามัน จะยุติลงได้

¹ Ibid., p. 17, "...bit of desert."

² Thio, op.cit., p. 288, Kiernam, ibid.

แต่เมื่อเวลากลับมารับตำแหน่งในปลายปี พ.ศ. 2428 (1885) ได้ไม่นาน ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2429 (1886) เปร์คก็เริ่มร้องเรียนว่าพอลคาของตนได้รับการกดขี่ข่มเหงจากเจ้าหน้าที่ของไทย และได้มีการเตรียมยึดป้อมของเปร์คในพื้นที่ที่วิวาทควัย¹ เวลค์ประกาศว่า ความร้ายแรงของไทยต่าง ๆ อาจก่อให้เกิด "การลุกฮือของชาวมลายู"² ขึ้น เวลค์เตือนว่าถ้าไทยจะเอาป้อมคืน เปร์คก็จะส่งกำลังเข้าครอบครองดินแดนในกรณีพิพาททันที³ รัฐบาลอังกฤษขณะนั้นคือพรรคเสรีนิยม (Liberal Party) ซึ่งเพิ่งจะกลับมามีอำนาจในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2429 จึงได้หยิบยกปัญหาเปร์ค - รามัน มาพิจารณาอีก แต่กระทรวงอาณานิคมของอังกฤษ แม้จะสนับสนุนการรื้อฟื้นปัญหานี้ ก็ไม่เห็นด้วยกับการจะดำเนินการตามมาตรการเร่งรัดที่เวลค์แนะนำ เวลค์ได้รับคำสั่งอย่างชัดเจนว่า อังกฤษจะไม่ใช้กำลังรุกรานไทยในปัญหานี้⁴ และถูกเตือนให้ระมัดระวังคำพูดที่จะเป็นการก้าวร้าวไทย⁵ ชาเตาโคโย่นประท้วงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อไทย ฝ่ายไทยก็ได้ดำเนินการตอบสนองคำร้องของอังกฤษด้วยดี โดยให้เจ้าหน้าที่รวมทั้งพระยารามันไปชำระความ เมื่อใดหลักฐาน

¹ Thio, ibid., p. 290, Kiernam, ibid.

² Satow Papers, P.R.O. 30/33/2, K.M. Tronch, acting charge at Bangkok, Confidential 17, March 1886, cited by Kiernam op.cit., p.17.

³ Thio, op.cit., p. 291.

⁴ Thio, ibid., p. 292.

⁵ Kiernam, op.cit., p. 18.

แน่ชัดว่า เจ้าพนักงานเมืองรามันได้จับและวิบริพภัยพอกาเปรัคจริง ก็ได้คืนทรัพย์สินนั้นให้แก่เจ้าของไป และบางรายก็ได้ให้เจ้าภาษีขอภัยต่อเจ้าทรัพย์สินต่อหน้าราษฎรด้วย อย่างไรก็ตามก็ พระยารามันปฏิเสธว่าไม่ได้ให้ทหารไทยขึ้นไปคุมป้อมตามที่เปรัคกล่าวหา¹ ไทยได้ให้คำมั่นต่ออังกฤษว่า ถ้าเปรัคไม่รุกรานเข้ามาในเขตที่พิพาทแล้ว ไทยก็จะไม่ส่งกำลังทหารเข้าไปที่ป้อมโคในอาณาเขตนั้นเลย²

ประมาณเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2429 กระทรวงต่างประเทศอังกฤษคิดที่จะเลิกติดตามเรื่องเปรัค - รามัน ต่อไป กระทรวงฝ่ายกิจการอินเดียก็เห็นพ้องด้วย เพราะความเป็นมิตรกับไทยได้ทวีความสำคัญต่อความมั่นคงของอังกฤษในอินเดียและพม่า เนื่องจากอังกฤษผนวกพม่าตอนล่างไว้ในครอบครองแล้ว แต่กระทรวงอาณานิคมเห็นสมควรจะยับยั้งเรื่องนี้ไว้ก่อน ระหว่างนั้นความสัมพันธ์ระหว่างสิงคโปร์กับกรุงเทพฯ ได้เลวลงอย่างมาก ชาเตาผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นคนกลางถูกบีบคั้นจากทั้งสองฝ่ายอย่างหนัก กระทรวงต่างประเทศอังกฤษจึงตกลงใจให้การติดต่อบริเวณชาหลงอังกฤษที่สิงคโปร์ และชุกที่กรุงเทพฯ ยุติลง โดยให้ทุกฝ่ายส่งเรื่องไปยังกระทรวงที่ลอนดอนโดยตรง

¹ กจ., ร.5 ม.2.22 ง/5, เจ้าพระยาสุรวงษ์ ฑูต พระเจ้านองยาเซอ พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ, ร.ที่ 614, ร. $\frac{226}{48}$, 2 ฎ 7, พระสุนทรามาตย์ ราชปลัดทูลฉลองกรมพระกลาโหม และพระยาสมบัติภิรมย์ - ลูกขุน ณ ศาลา, ร.ที่ 1872, 4 ฎ 8 คำ 1248.

² กจ., ร.5 ม.2.22 ง/5, กรมหมื่นเทววงษ์ - ชาเตา, ร.ที่ 116.

ขณะเดียวกันเสวทเทนนัมก็ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้แทนแปรคไปเจรจาปัญหานี้กับ
สถานทูตไทยที่ลอนดอนแทนโลว์

ระหว่างการเจรจาครั้งหนึ่ง เวอร์นได้เสนอความคิดที่ไทยอาจยอมโอน
อำนาจการปกครองดินแดนในกรณีพิพาทให้อังกฤษ ถ้าอังกฤษยอมรับในอธิปไตยของ
ไทยเหนือดินแดนนั้น¹ เสวทเทนนัมจึงเตรียมร่างความตกลงตามหลักการขอเช่า
ดินแดน ความเห็นนี้ได้รับการสนับสนุนจากเวลด์ทันที เวลด์เห็นว่า การได้เช่า
ดินแดนโดยนัยนี้จะเป็นบันไดให้อังกฤษได้ขยายอำนาจจากโพรวินส์ เวลส์เลยไปสู่
ตะนาวศรี ตามความมุ่งหมายของเขา เวลด์ได้มีจดหมายถึงซาเตอว่า

บัดนี้ ถ้าเราทำอย่างนี้ไปที่ละเล็กละน้อย
และควยถอยคำที่จะไม่กระทบกระเทือนสิทธิ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอ้าง หรืออธิปไตย
ของพระองค์ จะไม่เป็นการประนีประนอมความ
แตกค่างของเราที่ปรากฏให้เห็นหรือ? มอบสันติสุข
ให้แก่อินแดนนั้น ใส่เงินในกระเป๋าของราชา,
ของชาวสยาม, ยุติขอยงยากทั้งปวง และกีดกัน
ฝรั่งเศษ ซึ่งท้ายที่สุดก็คือจุดหมายหลักของชาวเรา
อย่างเงียบเขียบ²

¹ Thio, op.cit., pp. 296 - 7; Kiernam, op.cit., p. 18.

² Satow Papers, P.R.O. 30/33/2-9, Weld - Satow, 30 May
1886, cited by Thio, "Britain's Search...", op.cit., p. 288.

แต่เขาเตาไม่เห็นด้วย เขาเห็นว่าไม่ว่าเบร์คจะไคคินแดนในกรณีพิพาท โดยวิธีใด ฝรั่งเศสก็สามารถใช้เป็นข้ออ้างที่จะแยกเสียมราฐและพระตะบองจาก ไทยได้เช่นกัน และเขาไม่เชื่อว่าไทยจะยอมรับข้อเสนอนี้¹

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2429 (1886) เขาเตาได้รับ คำสั่งมอบหมายให้เป็นผู้เจรจาประนีประนอมเรื่องนี้กับไทย² ข้อเสนอของอังกฤษ ครั้งใหม่นี้มีว่า อังกฤษจะขอเช่าดินแดนในกรณีพิพาท รวมทั้งตำบลปะคังลิเมานิปิส และตำบลเบตง (Padang Limau Nipis, Betong) ซึ่งมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์เป็นเวลา 20 ปี โดยอังกฤษจะทํานุบำรุงที่นั่นให้เจริญ ไทยจะได้ค่าเช่าคิด เป็นจำนวนเงิน $\frac{1}{10}$ ของผลประโยชน์ที่เก็บได้จากที่นั่น หรือคิดเป็นเงินประมาณปีละ 5,000 เหรียญ อังกฤษจะให้เงินชดเชยค่าเสียหายแก่พระยารามันและพระยาสงขลา จำนวนหนึ่ง แต่อังกฤษขอสิทธิที่จะส่งสินค้าออกทางแม่น้ำกลามูคาซึ่งอยู่ในเขต ไทรบุรี โดยไม่ต้องเสียภาษี ตามข้อเสนอนี้เมื่อครบยี่สิบปีแล้ว จะมีการหักลบค่าใช้จ่าย ที่อังกฤษลงทุนไปกับผลประโยชน์ที่อังกฤษเก็บได้ ถ้ามีรายได้เหลือ ไทยก็จะไคเงินคืน พร้อมทั้งพื้นที่นั้น แต่ถ้าค่าใช้จ่ายเกินรายรับไทยจะต้องรับที่จะไคเงินให้อังกฤษไปจึงจะ ไคคินแดนนั้นคืน³

¹ Ibid., p. 297.

² Thio, "British Policy...", *op.cit.*, p. 289.

³ กจข., ร.5, ม.2.22 ง/6, กรมหมื่นเทววงษ์ฯ กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ตอบไปรเวทที่ $\frac{714}{48}$ ที่ 124, ร.ที่ 3657, 6 $\frac{1}{1}$ คำ 1248.

ในระยะแรกไทยไม่เต็มใจรับข้อเสนอนี้ เหตุผลสำคัญที่สุดก็คือไทยไม่มีใจ
 ว่างายหลังยี่สิบปีแล้ว อังกฤษจะคืนดินแดนให้จริง ¹ การขอเช่าบึงจากไทรบุรีเป็น
 อุทากรณีที่ไทยส่งวรอุยเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไทยเกรงว่าต่อไปรัฐบาลเสครทเสค
 เทอลเมนต์อาจจะยุเหยรัฐบาลอังกฤษให้ยึดคืนแดนนั้นไว้ต่อไป เมื่อซาเตาเช่าเข้า
 หลงละออของฐิติพระบาทเพื่อปรึกษาเรื่องนี้เป็นการส่วนพระองค์ ในวันที่ 24 พฤศจิกายน
 พ.ศ. 2429 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงมีพระราชดำริที่จะทรงแสวงหา
 ทางเลือกอื่นที่จะประกันเรื่องนี้ได้ ² แต่ภายหลังจากที่ซาเตาได้ชี้แจงให้ทรงทราบ
 ว่า สัญญาเป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องยึดถืออยู่แล้ว และถ้าละเมิดก็ไม่มีทางอื่นนอกจาก
 ทำสงคราม ไทยก็คัดค้านการทำสัญญาโดยอ้างว่าต้องการจะปรึกษาเรื่องนี้กับพระยา
 รามันก่อน ³ ครั้นภายหลังการเจรจาระหว่างซาเตาและกรมหลวงเทเวธวงศ์
 (พระยศขณะนั้น) ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2429 ไทยก็เริ่มข้องใจในเงื่อนไข
 เกี่ยวกับการคืนผลประโยชน์ภายหลังการเช่า และเมื่อทราบว่าค่าเช่าที่ดินปีละ
 5,000 เหรียญนั้น จะรวมเข้าอยู่ในบัญชีรายจ่ายด้วย ไทยก็เริ่มเห็นว่าอังกฤษ
 เอาเปรียบ และแม้ซาเตาจะปฏิเสธว่า เงินค่าทดแทนที่จะให้แก่พระยารามันและ
 พระยาสงขลา รวม 42,000 เหรียญ จะไม่ได้อยู่ในบัญชีรายจ่ายด้วย แต่ดู

¹ กจข., ร.5 ม.2.22 ง/6, กรมหมื่นเทเวธวงศ์ กราบบังคมทูล
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, คอบไปรเวตที่ $\frac{746}{48}$ ที่ 124 ร.ที่ 3657,
¹
 6 7 1 คำ 1248.

² กจข., ร.5, ม.2.22 ง/6, "จดหมายคำซาเตาเช่าเข้าเผ่าหลงละออของฐิติ
 พระบาทเป็นการไปรเวต".

³ เฟิงอว

เหมือนวาทกรรมหลวงเทวะวงศ์ ผู้ทรงรับผิดชอบในการเจรจาเรื่องนี้ไม่ทรงเชื่อนัก
กรรมหลวงเทวะวงศ์ ไคกราบบังคมทูลว่า

การที่อังกฤษจะตกลงกับไทยครั้งนี้ เมื่อเวลานั้น
[การเจรจาครั้งแรก ๆ ก่อนหน้านั้น] ก็จะเป็น
ประโยชน์แก่ฝ่ายไทยทั้งสิ้นฝ่ายเดียว เพราะไม่ทราบ
เรื่องหักเงินไซกัน เมื่อเข้าใจแล้ว ก็เห็นว่าอังกฤษคง
จะคืนจริง เพราะไทยจะตองไซเงินที่ลงทุนไปนั้นด้วย
ซาพระพุทธเจ้าเห็นว่า อังกฤษไคประโยชน์แก่ฝ่ายเดียว ¹

อย่างไรก็ดี เนื่องจากได้รับการเร่งรัดคำตอบจากซาเตา ไทยจึงตอบตกลง
รับในหลักการตามที่อังกฤษเสนอมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงยอมรับว่า
ไทยจะต้องเสียดินแดนนี้ให้แก่อังกฤษอยู่ดี ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงกรรมหลวงเทวะวงศ์
ว่า "การที่เป็นข้อกลางแกลงของฉันทันเป็นหมกกันในครั้งนี้ เหนวที่คังตองเปนของอังกฤษ
คอบไปโดยทางที่เย็นเท่านั้น" ² แต่ต่อมาไทยได้รับคำตอบจากพระยารามันซึ่งโปรด
ให้ไปปรึกษาเรื่องนี้ว่า ถ้าไทยยอมให้อังกฤษเช่าดินแดนตามที่อังกฤษขอแล้ว คลอง
2 สาย ซึ่งราษฎรรามันใช้เป็นท่ามาหากินก็จะคิดไปกับดินแดนนั้น และพระยารามัน

¹ กจข., ร.5, ม.2.22 ง/6, กรมหมื่นเทวะวงศ์ กราบบังคมทูล
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ร.ที่ $\frac{742}{48}$ ที่ 135, 1 7 1 คำ 1248.

² กจข., ร.5, ม.2.22 ง/6, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว -
กรมหมื่นเทวะวงศ์, ร.ที่ $\frac{782}{48}$, 4 13 1 ปิจอัฐศก, 1248.

และญาติพี่น้องก็จะต้องเสียผลประโยชน์จากคิบบุกซึ่งมีราคาถึงปีละกว่า 10,000 เหรียญ
 ควย¹ จึงโปรดให้นำเรื่องนี้เข้าที่ประชุมเสนาบดี ปรากฏผลว่าเสนาบดีทั้งหลาย
 เห็นพ้องว่าไม่ควรยกให้อังกฤษเช่า ควยเหตุนี้เมื่อพระเจ้าอนงยาเชอกรมหลวง
 เทวะวงศ์วโรปการ เสด็จไปเป็นผู้แทนพระองค์ในงานฉลองรัชกาลสมเด็จพระบรม
 ราชนินวิคตอเรียครบ 50 ปี ที่ประเทศอังกฤษ จึงได้ยื่นคำปฏิเสขอเสนอของอังกฤษ
 ต่อที่ประชุมเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของกระทรวงต่างประเทศอังกฤษ ซึ่งประกอบด้วย ลอร์ด
 สอส์เบอร์รี เซอร์ฟิลิปส์ เคอร์ เอิร์นเนสต์ ซาเตา และแฟรงค์ เสวทเทนนัม ใน
 วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2430 คำตอบปฏิเสธของไทยภายหลังการยอมรับในหลักการ
 แล่นทำให้เสวทเทนนัมซึ่งเป็นผู้ร่างข้อเสนอเป็นเค็ดเป็นแคน และกระทรวงอาณานิคม
 อังกฤษก็โกรธเคืองไทยมาก เสวทเทนนัมไม่เข้าใจว่าไทยจะคัดค้านที่จะเก็บพื้นที่ที่ไม่มี
 ประโยชน์ไม่สามารถทำนุบำรุงและรักษาให้อยู่ในระเบียบได้ไว้ทำไม เขาถึงกับชู้ว่า
 เมื่อไทยไม่ยอม และเขตแดนก็ไม่สามารถกำหนดได้แน่นอน ราษฎรเปร์คเห็นที่ยังวาง
 เปลาอาจเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ได้ ส่วนเซอร์เคอร์ก็ได้เสนอที่จะไปปรึกษากับรามันโดย
 ตรง ซึ่งกรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการก็ทรงชี้ว่าทำไม่ได้ เพราะรามันเป็นเมืองของไทย
 อังกฤษจำต้องติดต่อกับไทย²

¹ กจช., ร.5, ม.2.22 ง/8, พระยารามัน - สมุหกลาโหม, ร.ที่ 308,
 พระยารามัน - อนุรักษ์ราชการสงขลา, ที่ 4453, 2 1 2 1248.

² กจช., ร.5, ม.2.22 ง/8, จดหมายเรื่องเขตแดนในระหว่างเมือง
 รามันกับเมืองเปร์คตามที่ได้พูดจากันกับลอร์ด สอส์เบอร์รี เสนาบดีผู้ว่าการต่างประเทศ
 อังกฤษ แลภายหลังกับเซอร์ฟิลิปเคอร์ ปลัดบัญชากรมท่าฝ่ายอังกฤษ เมื่อ ณ วันที่ 6 1 8
 คำ ปีกุน นพศก 1248 ตรงกับวันที่ 1 เดือนยูลาย ค.ศ. 1887 (1 กรกฎาคม
 พ.ศ. 2420), ร.ที่ 1265.

ในความเห็นของอังกฤษ ความขัดข้องของพระยารามันที่ไทยอ้างขึ้นเพื่อปฏิเสธการขอเช่าในกรณีพิพาทไปรัด - รามัน คุณจะเป็นเพียงโล่ที่กำลังการเปลี่ยนใจของไทยที่ไม่ต้องการให้อังกฤษได้เข้าครอบครองดินแดนนั้นเท่านั้น¹ แต่ที่จริงแล้วหลักฐานฝ่ายไทยที่ปรากฏก็ไม่ได้มีปัจจัยเบื้องหลังอื่น ๆ ที่ทำให้ไทยเปลี่ยนใจ นอกเหนือไปจากการที่พระยารามันไม่เห็นด้วยกับการให้อังกฤษเช่าที่ในกรณีพิพาทในชั้นแรกพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีถึงกรมหลวงเทเวศวงศ์ฯ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2430 ดังกล่าวมาข้างต้นก็แสดงให้เห็นการยอมรับว่าพื้นที่นั้นจะตกเป็นของอังกฤษอยู่แล้ว แต่คำตอบของพระยารามันที่คัดค้านเรื่องนี้ "อย่างจริงจัง" โดยกราบบังคมทูลว่า ถ้าไปรัดยกที่ดินดังกล่าวให้อังกฤษแล้ว จะเป็นการ "รบกวนกษัตริย์" เขาและญาติพี่น้องให้ "ไม่มีที่ท่ามาหากิน"² ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวิตกว่า ถ้ายอมตามความปรารถนาของอังกฤษแล้ว จะทำให้พระยารามันน้อยใจว่าไทยไม่เห็นความสำคัญของการอยู่เย็นเป็นสุข" ของบ้านเมืองตนเท่ากับการยอมต่อมหาอำนาจ ซึ่งจะเป็นเหตุให้พระยารามันมีใจออกห่างไปเข้ากับฝ่ายอังกฤษได้ง่าย เมื่อถูกชักจูงไปต่าง ๆ ทรงมีพระราชปรารภว่า

¹ Kirnam, op.cit., p. 19.

² กจช., ร.5, ม.2.22 ง/6, พระยารามัน - ผู้รักษาราชการสงขลา, ที่ 4453, 2 ก. 2 1248 และ ม.2.22 ง/8, พระยารามัน - สมุหกลาโหม, ร. ที่ 308.

ที่พระยารามันพูดเช่นนี้ เป็นความตกใจถนัดใจว่า
 เราเชื่อต่อฝ่ายอังกฤษ จึงเป็นของที่อังกฤษจะแก่งเลาะความ
 ใสต่าง ๆ จนพระยารามันจะรักษาตัวต่อไปไม่ได้อีก
 จะเกิดขึ้นควยชาหลวงไม่ได้อีกแรงขอความใ้เขาใจว่า
 เมืองรามันกับเราเป็นฝ่ายกันเอง ไ้ตามกันเพื่อจะต่อสู
 อังกฤษ จะชิงไปแต่ทางราชการจนเป็นที่หวาดหวั่นใจไปถา
 ประการใดไมทราบ ขางฝ่ายพวกเมืองปรั๊กจะหลุดจากันไ้กับ
 พระยารามันก็พูดเอาแต่ดีกวา ชวนไ้ไปเมืองปรั๊กจะจัดการ
 รั้นองไ้คิดตอนเมืองรามันไ้เขาหาเมืองปรั๊ก ถาชาหลวง
 ไ้รูชั้นนี้ขึ่งอยางนี้ บางที่เมืองรามันจะถูกอุบายเมืองปรั๊ก
 เขาเต็มมา ฉนั้นมีความวิตกอยู่ ¹

ดังนั้น การเปลี่ยนใจปฏิเสธการขอเช่าดินแดนที่ในกรณีพิพาทของอังกฤษ
 ครั้งนี้ จึงจำเป็นต่อการ "รักษาหน้าและเกียรติ" ของไทยที่มีต่อเมืองขึ้น ซึ่งขณะนั้น
 รัฐบาลกลางมีอำนาจควบคุมน้อยมาก และถ้าจะพิจารณาถึงผลได้ผลเสียของการขอเช่า
 ดินแดนของอังกฤษครั้งนี้แล้ว ถ้าไทยยอมตามอังกฤษ ซึ่งนอกจากจะเป็นการหักหาญ
 นำใจเมืองรามัน ซึ่งเป็นอันตรายต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (unity) ของ
 ประเทศแล้ว ไทยก็คงจะต้องเสียดินแดนนั้นในที่สุดอย่างแน่นอน เพราะการลงทุนใน
 การทำนุบำรุงดินแดนนี้ให้เจริญตามที่อังกฤษสัญญาไว้นั้น จำต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวน
 มาก แต่ผลประโยชน์ที่จะได้จากการเก็บเกี่ยวความมั่งคั่งของดินแดนที่อุดมด้วยทรัพยากร
 ภายหลังกการลงทุน ย่อมจะมีมากเกินกว่าที่อังกฤษจะยอมคืนดินแดนนั้นให้ไทยง่าย ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กจข., ร.5, ม.2.22 ง/6, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว -
 เจ้าพระยาสุรวงษ์ รั.ที่ $\frac{368}{48}$, 6 1 9 ค่ำ 1248.

อังกฤษคงจะขออายุสัญญาออกไปเรื่อย ๆ และไทยก็คงจำเป็นต้องยอม เพราะไม่สามารถจ่ายเงินลงทุนจำนวนมากให้อังกฤษ สรุปแล้วยิ่งอังกฤษลงทุนทำความเจริญให้แก่ดินแดนส่วนนั้นเท่าใด ไทยก็ยิ่งหมกโหมกจะได้ดินแดนนั้นคืนเท่านั้น หรือถึงแม้อังกฤษจะยินยอมคืนให้ไทย อังกฤษก็ยังไม่เปรียบ เพราะไทยจำต้องจ่ายหนี้สินที่อาจจะมียากหลังหักผลประโยชน์รายได้จากการลงทุนต่าง ๆ ที่อังกฤษออกไปให้แก่อังกฤษจนหมดสิ้นเสียก่อน กล่าวอย่างสั้น ๆ อังกฤษจะได้ประโยชน์จากดินแดนนี้โดยไม่ต้องเสียอะไรเลย การขอเช่าที่ในกรณีพิพาทเบร์ค - รามัน จึงจะเป็นประโยชน์แก่อังกฤษฝ่ายเดียว เขาเอาได้วิจารณ์ร่างสัญญา "ขอเช่า" ฉบับนี้ว่าเป็นการ "โอนดินแดนชั่วคราว" ภายใต้อีกชื่อหนึ่งเท่านั้น¹ เขาได้ขอปรับปรุงถ้อยคำที่จะจำกัดความหมายเป็นการให้เช่าดินแดน 20 ปี โดย "ไม่ได้โอนสิทธิให้" แต่ทางสิงคโปร์ได้คัดค้านไว้²

เป็นโชคของไทยที่ลอร์ดสโกลด์สเบอรีไม่มั่นนโยบายที่จะบีบบังคับไทยจนที่สุด ภายเหตุผลในนโยบายเดิมที่ไม่ต้องการสร้างคน เป็นปฏิปักษ์ต่อไทย ซึ่งจะเป็นเหตุให้ไทยหันเข้าหาฝรั่งเศส เพื่อคืนแดนซึ่งในสายตาของท่านไม่มีค่าเท่าไร ดังนั้นเมื่อไม่สามารถจูงใจให้ไทยตกลงยกที่ให้เขาได้แล้ว อังกฤษจึงปล่อยให้เรื่องนี้เงียบไปเพื่อรอจังหวะอันเหมาะสมที่จะหยิบยกมาพิจารณาใหม่ ประกอบกับตั้งแต่หลัง พ.ศ. 2428 เป็นต้นมา อังกฤษต้องยุ่งอยู่กับการปราบความวุ่นวายในพม่าทางเหนือ ซึ่งยึดเยื้อจน

¹ F.O. 69/116, Satow - F.O. 11, 13 April 1887, cited by Thio, "Britain's Search..." *op.cit.*, p. 289.

² Ibid.

นำไปสู่การผนวกเข้าไว้เป็นดินแดนใตการปกครองในที่สุด¹ ปัญหาพรมแดนเปร์ริค - รามัน จึงไม่ได้มีการตกลงใด ๆ คืบหน้าไปจากการเจรจาตั้งแต่เริ่มแรกในระหว่าง พ.ศ. 2427 - 2428 เลย ความไม่ฝืนของข้าหลวงอังกฤษประจำสเตรทเสต เทอลเมนต์ เช่น เฟรคเคอริก เวลค์ ที่จะอาศัยการเข้าดินแดนส่วนนี้เป็นพื้นฐานการขยายอาณาเขตในครอบครองของอังกฤษ จากรัฐมลายูไปจนถึงพม่าตอนล่าง โดยแลกกับเอกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขตของไทยก็เป็นอันต้องสลายไป

กรณีพิพาทพรมแดนเปร์ริค - รามัน ระหว่างไทยกับอังกฤษตั้งแต่ปี พ.ศ. 2426 - 2430 (1883 - 1887) นี้ ได้แสดงข้อเท็จจริงที่สำคัญยิ่งต่อปัญหาเอกราชและความเป็นคงในบูรณภาพแห่งอาณาเขตของไทยว่า การที่อังกฤษได้ขยายอิทธิพลมาติดดินแดนไทยที่หัวเมืองมลายูทางใต้นั้น ไม่ได้หยุดยั้งความปรารถนาของข้าราชการอังกฤษส่วนหนึ่งที่จะขยายการปกครองของอังกฤษเข้ามาเหนือดินแดนมลายูของไทยโดยอาศัยวิถีทางต่าง ๆ ตั้งแต่การทูตที่เรียกร้อง ขอประนีประนอมโดยขอซื้อ ขอเช่า ไปจนถึงการขู่คุกคามที่จะใช้กำลัง ขอล้างของอังกฤษที่เรียกร้องดินแดนตรงพรมแดนนี้ได้อาศัยจุดอ่อนทางการปกครองของไทยที่มีสืบมาแต่โบราณ และยังไม่ได้มีการแก้ไขใด ๆ ให้เป็นแบบอารยะประเทศที่นิยมอยู่ทางโลกตะวันตก คือการที่ไม่ได้มีการกำหนดเขตพรมแดนระหว่างเมืองไหนแน่นอนตามหลักวิชาการสมัยใหม่ และการที่ไทยไม่สามารถปกครองดินแดนในครอบครองให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย และพัฒนาให้เกิดความเจริญได้ แต่จนถึงปี พ.ศ. 2430 ไทยยังสามารถรักษาดินแดนส่วนนี้ไว้ได้โดยอาศัยการประสานประโยชน์จากสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น คือการที่ไทยตกอยู่ในวงล้อมของมหาอำนาจตะวันตก โดยที่ฝ่ายหนึ่งมีนโยบายที่จะสร้างดุลอำนาจขึ้นในภูมิภาคนี้ โดยมี

1

Kiernam, *op.cit.*, p. 20.

ไทยเป็นตัวกลาง เปิดโอกาสให้ไทยสามารถอ้างการคุกคามที่จะมีจากอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อคุ้มกันการคุกคามหรือการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ จากอีกฝ่ายหนึ่งได้ สำหรับไทยนั้นจะตระหนักได้ว่า นโยบายดังกล่าวเป็นวิถีทางเดียวที่จะหยุดยั้งความปรารถนาของอังกฤษที่จะกลืนกินแดนส่วนนี้ แต่ไทยก็ได้เตรียมพร้อมที่จะยอมการประนีประนอมหรือการยอมตามขอเรียกร้องของอังกฤษ เมื่อไทยเห็นว่าอังกฤษกำลังจะใช้นโยบายที่ถึงที่สุดกับไทย ดังเห็นได้จากพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้กล่าวแล้ว การยื่นกรณฎีกาขอเรียกร้องของอังกฤษในระยะแรกนั้นเป็นเพราะไทยเล็งเห็นปัญหาความยุ่งยากทางการเมืองที่จะติดตามมาทางด่านฝรั่งเศส มากกว่าความสำคัญทางเศรษฐกิจหรือเกียรติภูมิของไทยต่อสายตาสายชาวมลายูในดินแดนนั้น ภายหลังจากที่พระยารามันได้แสดงความไม่เห็นด้วยในการที่ไทยจะยอมตามขอเสนอของอังกฤษ ความสำคัญของปัญหาเกียรติภูมิได้เพิ่มขึ้น แต่ผู้เขียนก็ยังเห็นว่าไทยอ้างการคัดค้านของพระยารามันเพื่อช่วยให้คำปฏิเสขอเสนอของอังกฤษมีน้ำหนักยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยยึดนโยบายเพื่อความอยู่รอดของประเทศจากมหาอำนาจตะวันตกทั้งสอง ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญอันดับแรกมากกว่าความต้องการถนอมน้ำใจพระยารามันซึ่งมีความสำคัญรองลงมาเท่านั้น

เห็นได้ชัดเจนว่า สถานการณ์ทางการเมืองอันอันวุ่นวายประโชนให้แก่อังกฤษ เช่น นโยบายที่เห็นความสำคัญของการเป็นพันธมิตรกับไทยมากกว่า "อำนาจและเกียรติคุณ" ของอังกฤษในแหลมมลายูที่สอลัสเบอรียัคเป็นหลักปฏิบัติต่อไทยในโอกาสหัวเลี้ยวหัวต่อที่ผ่านมานั้น ไม่สามารถเป็นหลักประกันความมั่นคงและบูรณาภาพแห่งอาณาเขตของไทยตลอดไปได้ ปัญหาพรมแดนเปรัก - รามัน ซึ่งประทุขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2434 (1891) ได้เป็นเครื่องทดสอบปัญหาทางการปกครองภายในของดินแดนส่วนนี้ของไทยให้เป็นที่ประจักษ์ชัดอีกครั้งหนึ่ง

ความวุ่นวายทางการเมืองรามัน พ.ศ. 2434 - 2436 (ค.ศ. 1891 - 1893)

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2434 พระยาวิเชียรคีรีเจ้าเมืองสงขลาได้แจ้งมายังกรุงเทพฯ ว่า เปรัคได้สร้างทางรถไฟเข้ามาในเขตรามัน¹ ทางกรุงเทพฯ ได้สั่งให้พระยารามันแจ้งให้เปรัคติดต่อขออนุญาตไปทางกรุงเทพฯ ก่อน แต่ไม่ได้ผล เปรัคยังรุกแค้นเข้ามาเรื่อย ๆ² ขณะเดียวกันรายงานข้าราชการจากพระยารามันและพระอนันตสมบัติ ซึ่งไปรักไปเป็นข้าหลวงเพื่อระวังเหตุการณ์อยู่ที่เมืองรามัน นับแต่ที่กรณีพิพาทกับอังกฤษขึ้นนั้น ก็เริ่มแสดงให้เห็นความขัดแย้งและการแตกแยกภายใน

ในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2436 (1892) พระอนันต์ฯ ได้รายงานมายังสงขลาว่า ชาวมลายูและชาวจีนจากเปรัคจำนวน 20 คน ได้เข้ามาตั้งกองสี่และให้ลูกจ้างหาข่างพาราอยู่ที่ตำบลยะรมในเขตเมืองรามัน พระอนันต์ฯ ดืบทราบว่าชาวเปรัคเหล่านี้ได้รับอนุญาตจากพระยารามันเรียบร้อยแล้ว และผลประโยชน์ที่พวกนี้ทำได้นั้นกลับไปขายทางเปรัคหมด แต่เมื่อพระอนันต์ฯ ถามพระยารามัน พระยารามันกลับบอกว่าไม่ทราบเรื่องราวทางเขตแดนใด ๆ เลย³ พระอนันต์ฯ เห็นว่าเหตุการณ์

¹ กจข., ร.5, ม.2.22 ง/8, รวมจดหมายโต้ตอบทั้งหมดเรื่องเปรัค - รามัน, ที่ $\frac{61}{9574}$, 14 พฤศจิกายน ร.ศ. 111.

² กจข., ร.5 ม.49/68, พระยารามัน - พระวิเชียรคีรี, 27 เมษายน ร.ศ. 112.

³ ม. 49/69, พระยาวิเชียรคีรี - ออกพันทนายเวรให้นำความขึ้นกราบบังคมทูล, 22 พฤษภาคม ร.ศ. 112.

บริเวณพรมแดนที่วิวาห์นั้น ถ้าไม่แต่งตั้งเจ้าพนักงานออกไปสืบความโดยเฉพาะแล้ว รัฐบาลที่กรุงเทพฯ ก็จะไม่ได้อำนาจใครเลย เพราะพระยารามันไม่ได้เอาใจใส่ต่อราชการ ซึ่งเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศอย่างยิ่ง "ควยข้างฝรั่งเขาคิดจะกินเข้ามาทุกวัน และไม่กินแต่ถนนกินทางอื่นเข้ามาควย ข้างพระยารามันก็เฉย ๆ อยู่ไม่ได้คิดสิ่งใด ตักเตือนก็ไม่ไหว" นอกจากนั้นพระอนันต์ฯ ยังกล่าวโทษว่า พระยารามันเป็นคนโลภ ทำให้มีการใช้เงินเขาสอโคงาย ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2435 (1892) พระอนันต์ฯ¹ ก็รายงานมายังสงขลาอีกครั้งว่า เปร์คได้ขยายเส้นทางที่รุกเข้ามาให้กว้างออกไปกว่าเดิม พระอนันต์ฯ ฟ้องว่า เจ้าพนักงานเมืองรามันซึ่งพระยารามันตั้งให้รักษาเหตุการณ์ตรงพรมแดน เห็นการรุกรานดินแดนของเปร์คตั้งแต่แรก แต่ก็ไม่ได้หักทวงถามปราม พระยารามันเองก็รู้เรื่องนี้อย่างดี แต่ไม่กล้าออกเจ้าหน้าที่ผู้นั้นเพราะเป็นน้องเขย² ส่วนพระยารามันได้มีใบบอกมายังสงขลาเช่นกัน แต่เพียงร้องว่าเปร์ครุกแดนเข้ามาทุกขณะ และขอคำแนะนำว่าจะให้ทำอย่างไร³

รายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับเมืองรามันทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวิตกอย่างยิ่ง การที่เปร์คใช้วิธีรุกพรมแดนที่ยังไม่ได้มีการตกลงกันให้เป็นที่ยุติอย่างแจ่ม ๆ ภายหลังจากที่การเจรจาระหว่างรัฐบาลโดยเปิดเผยไม่ประสบความสำเร็จ

¹ กจข., ร.5, ม. 49/69, พระอนันต์ฯ - พระยาวิเชียรคีรี,
26 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 111.

² กจข., ร.5 ม. 49/68, พระอนันต์ฯ - พระยาวิเชียรคีรี,
7 พฤษภาคม ร.ศ. 112.

³ กจข., ร.5 ม. 49/68, พระยารามัน - พระยาวิเชียรคีรี,
27 เมษายน ร.ศ. 112.

สำเร็จ ย่อมแสดงให้เห็นว่าเปรี๊ยะไม่ได้ยอมล้มเลิกความต้องการที่จะเรียกครองดินแดน
 ส่วนนี้ และตั้งใจที่จะเข้าครอบครองโดยไม่เบียดเบียน จำเป็นที่เจ้าพนักงานส่วนท้องถิ่น
 จะต้องคอยสอดส่องตรวจตราเหตุการณ์ ณ ที่เกิดเหตุอย่างระมัดระวัง และรายงาน
 ให้รัฐบาลกลางทราบความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามทุกระยะ แลถาเกิดการแตกแยก
 ระหว่างเจ้าเมืองและข้าหลวง ขาดการประสานงานเพราะไม่ไว้วางใจกัน และเจ้า
 พนักงานที่มีหน้าที่รักษาพรมแดนละเลยตอราชการถึงรายงานของพระอนันต์ฯ แล้ว
 การจะรักษาดินแดนส่วนนี้ให้อยู่ในพระราชอาณาเขตโดยตลอดรอดฝั่งต่อไปก็ยากยิ่ง
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาว่า สาเหตุของความบาดหมางระหว่าง
 พระยารามันและพระอนันต์ฯ คงจะเนื่องมาจากผลประโยชน์เป็นสำคัญ การที่พระยา
 รามันปิดไม่ให้พระอนันต์ฯ รั้ความที่ชาวเปรี๊ยะเข้ามาตั้งที่ทำการตรงพรมแดนคงจะเป็น
 เพราะพระยารามันเกรงว่าพระอนันต์ฯ จะขอส่วนแบ่งควยตามที่คงจะปฏิบัติกันมาก่อน
 หน้านั้นนานแล้ว ทรงมีพระราชดำริว่า ถ้าการที่มีข้าหลวงไปคอยช่วยเหลือเจ้าเมือง
 คุแลเหตุการณ์ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันเองเช่นนี้แล้ว ทรงยินดีที่จะให้เจ้าเมืองแก้ไข
 เหตุการณ์ตามลำพังมากกว่า แต่ที่ทรงมีพระราชประสงค์อย่างแท้จริงก็คือ การมีข้าหลวง
 "ที่ไว้วางใจได้ที่ทำการจริงมีใจซื่อสัตย์ ออกไปจัดการหัวเมืองฝ่ายตะวันออกทั่วไป" ¹

ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้เริ่มรวบรวม
 หัวเมืองต่าง ๆ เข้าเป็นมณฑลเทศาภิบาล โดยมีข้าหลวงใหญ่ไปประจำบัญชาการบ้าง
 แล้ว แต่จุดมุ่งหมายของการตั้งมณฑลเทศาภิบาลครั้งนั้นมุ่งที่จะรักษาพระราชอาณาเขต
 เป็นสำคัญ ยังไม่ได้โปรดให้เริ่มจัดระบบการปกครองภายในเป็นแบบเทศาภิบาล ซึ่ง
 ทรงมีพระราชประสงค์จะให้เริ่มในหัวเมืองชั้นในก่อนแล้วจึงขยายต่อมาหัวเมืองชั้นนอก

¹ กจช., ร.5 ม. 49/68, จดหมายเหตุเรื่องเมืองรามัน ประชุมที่ห้อง
 ชมภูพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท, ที่ 61, 24 มิถุนายน ร.ศ. 112.

การที่มีข้าหลวงต่างพระเนตรพระกรรณไปประจำอยู่ในดินแดนที่ห่างไกลนี้ ทำให้การติดต่อราชการระหว่างหัวเมืองกับศูนย์กลางการปกครองสะดวกรวดเร็วขึ้น นับเป็นการรวมอำนาจการปกครองในหัวเมืองเข้าสู่ศูนย์กลางการปกครองขั้นต้น ทางภาคใต้โปรดให้รวมหัวเมืองฝั่งทะเลตะวันตกเข้าเป็นมณฑล มีพระยาพิพิธโกษา (โต โสติกเสถียร) เป็นข้าหลวงขึ้นกับกระทรวงกลาโหม จากความวุ่นวายในรามันครั้งนี้ จึงทรงมีพระราชดำริที่จะจักราชาการหัวเมืองทางฝั่งทะเลตะวันออกตั้งแต่ชุมพรลงไปถึงตรังกานูเป็นมณฑลเทศา มีข้าหลวงกำกับเพื่อคอยระวัง เหตุการณ์เกี่ยวกับพระราชอาณาเขตทางค่านนี้โดยเฉพาะขึ้นบ้าง สำหรับตัวข้าหลวงนั้นโปรดที่จะได้พระยาพิพิธโกษาไปช่วย ในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีถึงพระยาพิพิธโกษาเพื่อปรึกษาเรื่องนั้นนั้น ได้ทรงแสดงความเสียพระทัยที่ราชการเมืองรามันโคกกลับกลายเป็นจากที่ได้ทรงมีพระราชประสงค์จัดทำไปแต่แรกไว้ว่า

เดิมที่คิดจะให้พระอนันต์ฯ ออกไปรักษาเมืองรามัน ก็เพราะเชื่อใจในการอาสาของพระองค์สายแลหมายว่า พระอนันต์ฯ เป็นคนโคไปเห็นประเทศยุโรป จะจัดการดีขึ้นไบบ้าง ภายหลังพระองค์สายออกไปจัดการ ก็มีแต่มากกระชับกระชากับกรมหลวงเทเวระวงศ์ฯ บาง นาน ๆ จึงจะโคพบกับเราบ้าง จะเอาหลักฐานรอรอยในราชการ อยุ่างโคก็โคได้ การซึ่งเราอุตสาห์ออกไปถากถางหนทางไว้ในเมืองแขกถึงสองครั้งสามครั้ง¹ ก็มีแต่เสียลงไป

¹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ โดเสด็จประพาสหัวเมืองทั้ง 7 กอน ร.ศ. 112 นี้ สองครั้ง คือใน ร.ศ. 108, 109, พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายูของพระจุลจอมเกล้าฯ เจาอยูหัว และระยะทางเสด็จประพาสมณฑลอยุธยา จกหมายเหตุเสด็จประพาสแหลมมลายูและเสด็จประพาสตนในรัชกาลที่ 5, อางแลว.

เพราะไม่ได้จัดการมุงตอราชูการอย่างเดีว กลายเป็น
 ซินคิเกตก่าปนีไปทุกอยาง แดเป็ลียงเงินเพราะชาหลวง
 ส่วนกรุงเทพฯ ก็หนักหนาอายุแล้ว ยังมีหน้าชาพระอนันดา
 ที่รับชวงออกไป จะไปเบียดเบียนประการใดจึงใดแตก
 โยงฉางขึ้นเช่นนี้ก็ไม่ทราบ ส่วนพระยาวิเชียรศิริกับ
 พระอนุ้นคๆ แลพระองค์สาบก็เป็นอันแตกราวกัน เราได้
 พกไวรวงคอกที่ประชุมหลายครั้งนักแล้ว เสียคายผลที่ใจ
 จักทำไว 1

โดยแท้จริงแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อว่าอันตรายที่มีต่อ
 ความมั่นคงของดินแดนนี้ของไทยนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการรุกรานจากภายนอกประเทศ
 คืออังกฤษ เท่ากับความอ่อนแออันมีรากเงาอยู่ในดินแดนนั้นเอง ทรงมีพระราช
 กระแสต่อพระยาทิพโกษาว่า "... เราไม่คิดเห็นเลยว่าการเรื่องนี้ คอเวอนเมนต์
 อังกฤษ ที่นอกจะถ้อท้ายย้ายหัว เพราะตัวลอคโรสเบอริ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ
 เองเป็นผู้ไม่ชอบในความคิดของคอเวอนเนอเวลเรื่องนี้ กลัวแต่คนของเราจะไปลอบแพ
 กันเอง ทำให้เกิดเหตุขึ้นได้..." 2

1 กจช., ม. 49/68, จดหมายเหตุเรื่องเมืองรามัน, ที่ 61,
 24 มิถุนายน ร.ศ. 112.

2 กจช., ร.5, ม. 49/68, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว - พระยา
 ทิพโกษา, ที่ 28/5236, 25 มิถุนายน ร.ศ. 112.

ได้โปรดให้นำเรื่องรามันเข้าที่ประชุมเสนาบดีในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2436 (1893) เพื่อพิจารณาลงมติในปัญหาซึ่งพิจารณาแยกเป็น 3 ประเด็น คือ ควรลดพระอนันต์ฯ กลับมาหรือไม่ประการหนึ่ง ควรจัดตั้งข้าหลวงไปประจำมณฑลฝั่งทะเลตะวันออกตามที่มหาราชดำริหรือไม่ประการหนึ่ง และจะร้องเรียนการรุกรานของเปรักต่ออังกฤษหรือไม่อีกประการหนึ่ง ครั้งแรกที่ประชุมไม่อาจตกลงกันในปัญหาเหล่านี้ให้เป็นที่ยุติได้ การประชุมจึงได้เลื่อนไปเป็นวันที่ 27 และ 29 อีก 2 ครั้ง ในปัญหาประเด็นแรกนั้น เสนาบดีทั้งหมดเห็นพ้องว่า ควรลดพระอนันต์ฯ ออกเสียเพราะถึงจะอยู่ต่อไปก็ไม่เกิดประโยชน์แก่ราชการ เนื่องจากขัดแย้งกับพระยารามันเสียแล้ว แต่มีเสียงตั้งอยู่บ้างว่าการลดพระอนันต์ฯ จะทำให้พระยารามันคดกว่าแท้จริงแล้วข้าหลวงไม่มีเสียงหรืออำนาจเท่าเจ้าเมือง ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อการแต่งตั้งข้าหลวงประจำหัวเมืองแถบนี้ได้ในภายหลัง และพระยารามันเองก็ไม่สามารถไว้วางใจให้ดูแลเหตุการณ์ชายแดนได้ อนึ่งยังไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าพระอนันต์ฯ เป็นฝ่ายผิด ดังที่ทรงมีพระราชกระแสว่า "... พระอนันต์ฯ ยังเป็นขอรุ่มเถียงอยู่กับพระยารามัน เบนแต่เราเชื่อเอาตามใจเองว่า พระอนันต์ฯ คงไปเบียดเบียนพวกแขก" ¹ อย่างไรก็ตามก็เสียงทั้งหมดก็เห็นพ้องในพระราชดำริที่ว่า "... ถาหาก พระยารามันและพระอนันต์ฯ ไม่ไว้วางใจกันลงได้เช่นนี้ มีแต่จะเสียราชการมากไปโดยว่าปล่อยแต่ลำพังแขกเสีย อย่าให้เราไปยับยเลยยังจะทุเลกว่า..." ²

¹ กจข., ร.5, ม. 49/68, จดหมายเหตุเรื่องเมืองรามัน, 29 มิถุนายน ร.ศ. 112.

² กจข., ร.5, ม. 49/68, จดหมายเหตุเรื่องเมืองรามัน, ที่ 61, 24 มิถุนายน ร.ศ. 112.

ส่วนการจะจัดข้าหลวงไปประจำมณฑลฝ่ายตะวันออกที่จะจัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะนั้น เสนาบดีส่วนใหญ่คัดค้านเพราะเห็นว่า จำเป็นต้องใช้พระราชทรัพย์และกำลังเจ้าหน้าที่อยู่มาก ขณะนั้นทางกรุงเทพฯ กำลังเผชิญกับการคุกคามของฝรั่งเศสอย่างหนัก ไม่เหมาะที่จะจ่ายพระราชทรัพย์และดึงกำลังคนออกจากเมืองหลวง ส่วนการจะปฏิบัติต่อกรรณของเปรักอย่างไรนั้น ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรจะนิ่งเฉยเสีย เพราะการจะร้องเรียนต่ออังกฤษ หรือแมการส่งข้าหลวงลงไปสืบสวนเรื่องนี้ จะเป็นการรื้อฟื้นกรณีพิพาทเกี่ยวกับพรมแดนที่กำลังจะเงิบหายไป และฝรั่งเศสก็กำลังรุกรานไทยเกี่ยวกับปัญหาอาณาเขตอยู่ จะกลายเป็นการชี้โพรงให้กระรอก ซึ่งไทยไม่สามารถส่งกำลังทัพมาชายแดนค่านนี้ไคถาเหตุการณ์ลุกลามไปใหญ่โต แต่กรมหลวงเทเวธวงศ์ฯ ไม่ทรงเห็นว่าเปรักจะฉวยโอกาสที่ไทยมีเรื่องวุ่นวายกับฝรั่งเศสรวบรัดเอาดินแดนนี้หรือจะถึงกับใช้กำลังต่อสู้กัน ทรงเห็นว่าไทยควรมีหนังสือชี้แจงให้อังกฤษทราบเรื่องนี้เพราะพอจะพูดจากันไค

ในส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระวิตกต่อเหตุการณ์ครั้งนี้เป็นอย่างมาก ทรงเห็นว่าถ้าจะไม่ตั้งข้าหลวงไปประจำบัญชาการอยู่นั้นเพราะเป็นการสิ้นเปลืองค่าง ๆ แลว อย่างน้อยก็ควรส่งข้าหลวงไปสืบขอเท็จจริงว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไ เพื่อที่จะได้มีหลักฐานไว้เมื่อพูดจากับอังกฤษไคในภายหน้า ทรงเกรงวามีฉะนั้นเหตุการณ์จะเหมือนเมื่อครั้งเมืองไทรบุรีที่เปรักรุกเขตแดนเข้ามา พระยาไทรบุรีไคแจ้งไททางกรุงเทพฯ ทราบ แต่ทางรัฐบาลกลางไคไคจัดการร้องเรียนต่ออังกฤษ จนเป็นเหตุให้ไทรบุรีต้องเสียดินแดนส่วนนั้นให้เปรักไปไคที่สุด ทรงมีพระราชกระแสพระราชทานแก่ที่ประชุมว่า

ถ้าไม่จัดไคอย่างใหญ่ไคเวลานี้ ควรจะให้รู้ความจริงไว้ว่าไคไคอย่างไร พอมิหนังสือพูดจากไคเป็นทางคิคคคที่ไคไคพิลึกไคแกไคกาย ไคหลุคสุญญคคไคขึ้นเลยอยางเช่นคาคบสสุคคมาแห่งเมืองไทรบุรี อั้นคอเวอนแมนคคของเราเองไครับคค ซึ่ง

พระยาไทรยังขอยุจนทุกวันนี้ให้พุก การอันนี้ก็เป็นารสำหรับ
เจานาที่ควรจะคิดจัด แต่เมอรูอยู่แล้ววาเจานาที่จะจัดการ
ไปไม่ตลอด จะเป็นแต่ซัดกันกระแทกกันโครม ๆ ครามู ๆ
อยู่ในโตะกว้างยาวเพียง 4 ศอก 8 ศอก เท่านั้น เจานาที่
ที่ไม่มีอะไรเหมือนอนุญาประมาณ ผู้ที่จะเสียนั้นคือแผนดินสยาม
จะเป็นผู้ขาดทุน ¹

ปัญหาที่เป็นที่ข้องพระทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขณะนั้นก็คือ จะ
แก้ไขความบาดหมางระหว่างพระยารามันและพระอนันต์ฯ อย่างไร จะชี้แจงให้
พระยารามันทราบการจะปฏิบัติต่อการรุกรานของเปรี้ย้อย่างไร และจะติดต่อกับ
กับอังกฤษเพื่อให้เปรี้ยุกติการรุกรานดินแดนลงไค้อย่างไร โดยที่ไม่ทรงมีพระราช
ประสงค์ "จะลดคนในกรุงเทพฯ ให้น้อยลงไป ไม่อยากจะจำหน่ายพระราชทรัพย์
แลไม่อยากจะให้เกิดบาดหมางกับอังกฤษในเวลา" ²

ในที่สุดที่ประชุมเสนาบดีไคลงมติให้มีข้าหลวงไปสืบข้อเท็จจริง ซึ่งก็เปิด
ทางให้สามารถเรียกตัวพระอนันต์ฯ กลับไค้โดยที่ไม่ทำให้ตำแหน่งข้าหลวงต้อง
"เสียหาย" และโปรดให้มีสารตราตอบพระยารามันว่า ทางกรุงเทพฯ ต้องสืบความ
ให้แน่ชัดเสียก่อน ส่วนการร้องเรียนการรุกรานนี้ค้ออังกฤษ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าที่
ประชุมไค้ตกลงใจอย่างไร และไม่มีหลักฐานว่ารัฐบาลไทยไค้ยื่นคำร้องเรื่องนี้ค้อ
อังกฤษ เหตุผลที่เห็นไค้ชัดโดยปราศจากข้อสงสัยก็คือ ไทยไม่ปรารถนาจะรื้อฟื้น

¹ ม.49/68, จดหมายเหตุเมืองรามัน, 27 มิถุนายน ร.ศ. 112

² ม.49/68, จดหมายเหตุเมืองรามัน, 29 มิถุนายน ร.ศ. 112.

ปัญหาที่จะก่อให้เกิดกรณีพิพาทกับอังกฤษอีก ในขณะที่กำลังเผชิญกับการคุกคามมาจากฝรั่งเศสเกี่ยวกับปัญหาพระราชอาณาเขตภายหลังเหตุการณ์ที่ปากน้ำใน ร.ศ. 112 ซึ่งฝรั่งเศสส่งเรือปืนเข้ามาระดมยิงเรือรบของไทย และสถานการณ์ที่ตึงเครียดทางกรุงเทพฯ อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 นี้ ได้เป็นอุปสรรคขัดขวางการจัดส่งข้าหลวงไปสืบเหตุการณ์ชายแดนเปร์ก - รามัน ตามมติที่ประชุมครั้งนั้นจนเงยบหายไปในที่สุดเช่นกัน ¹

อันที่จริงในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2438 (1895) พระยารามันได้มีหนังสือร้องเรียนมายังกรุงเทพฯ อีกว่า คนอังกฤษในเมืองเปร์กได้รุกเข้ามาในแดนรามัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตลอดเวลาที่ผ่านมานี้ อังกฤษไม่ได้หยุดยั้งความพยายามที่จะครอบครองดินแดนส่วนนี้เลย คำร้องเรียนของพระยารามันได้ส่งมาถึงกรมหมื่นดำรงฯ ซึ่งกำลังทรงเตรียมการที่จะเสด็จไปเปร์กตามทางอังกฤษทำเข้ามาเพื่อสืบข้อเท็จจริง และทำรายงานขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อเฝ้าฯ จากอังกฤษ ² แต่จนถึงบัดนี้ดูเหมือนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเบื่อหน่ายและรำคาญพระทัยต่อความยึดถือที่ไม่อาจยุติลงได้ของปัญหาพรมแดนนี้

¹ กจช., ร.5 ม.49/68, จดหมายเหตุเรื่องเมืองรามัน, ที่ประชุมเสนาบดี, 27 มิถุนายน ร.ศ. 112 และวันที่ 29 มิถุนายน ร.ศ. 112.

² กจช., ร.5 ม.49/71, กรมหลวงดำรงราชานุภาพ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ที่ 61/10346, 25 มิถุนายน ร.ศ. 114.

จนทรงปลงพระทัยว่าปัญหาเปร์ริค - รามัน นี้จะไม่มีทางสิ้นสุดลงได้ นอกเสียจากไทย จะต้องยอมประนีประนอมให้อังกฤษ ทรงมีพระราชกระแสดว่า "... เป็นที่น่าเสียดาย ที่การไม่ได้ตกลงแต่ก่อนจนเป็นปานนี้เสียแล้ว ถึงโดยจะตรวจได้ความมาก็ไม่เหน็ดเหนื่อยที่จะสลักออก เว้นไว้แต่จะอะลุ่มควยประ หารหนึ่งประการใด... ซึ่งที่จะรุกแดนเช่นนี้ สิ่งไหนก็ยิ่งหนักกว่าแรงมาก..."¹

และก็เป็นจริงดังที่ทรงคาดไว้เมื่อโอกาสเหมาะมาถึงใน พ.ศ. 2440 (1897) ภายหลังจากที่อังกฤษได้ตกลงกับฝรั่งเศส ประกันบูรณภาพแห่งอาณาเขตของ ไทยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ใน พ.ศ. 2439 (1896) (**Anglo - French Declaration**) ซึ่งชักนำให้อังกฤษทำสัญญาความตกลงลับปี พ.ศ. 2440 (1897) (**Secret Convention**) กับไทยเพื่อประกันความมั่นคงของดินแดนในแหลมมลายูว่า เป็นเขตอิทธิพลของอังกฤษโดยแท้จริงแล้ว อังกฤษก็เริ่มยกปัญหาพรมแดนนี้มาเจรจากับ ไทยอีก และถึงเวลานั้นไทยไม่อาจหลีกเลี่ยงความต้องการของอังกฤษโดยอ้อมการ เรียกร้องที่ฝรั่งเศสจะขอบ้างครั้งก่อน ๆ ดังนั้น ปัญหานี้จึงยุติลงด้วยการตกลงใน สัญญาเขตแดนระหว่างไทยและอังกฤษในปี พ.ศ. 2442 (1899) โดยไทยตกเป็น ฝ่ายเสียเปรียบอย่างเต็มที่

เมื่อคำนึงถึงเวทีการขยายอำนาจระหว่างมหาอำนาจตะวันตกในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ในรอบ 20 ปี เมื่อเริ่มปลายพุทธศตวรรษที่ 24 (ก่อนเริ่ม คริสตศตวรรษที่ 20) นั้น ปัญหาพรมแดนเปร์ริค - รามัน ได้เป็นสัญลักษณ์ของความ

¹ กจข., ร.5 ม.49/71, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว - กรมหมื่น คำรงราชานุภาพ, ที่ 48, 29 มิถุนายน ร.ศ. 114.

ไผ่ผืนและความล้มเหลวของข้าราชการอังกฤษส่วนหนึ่งที่จะสร้างดินแดนในอิทธิพลของ
 อังกฤษขึ้นระหว่างรัฐมลายูที่อยู่ในอารักขาของอังกฤษ (มีอาณาเขตติดกับพรมแดนไทย
 ตามสนธิสัญญาปี พ.ศ. 2369 (1826) กับพม่าโดยแลกกับเอกราชและบูรณภาพแห่ง
 อาณาเขตของไทย ปัญหาพรมแดนนี้ได้เป็นเครื่องทดสอบความสำคัญระหว่างนโยบาย
 ของอังกฤษที่มีต่อแหลมมลายู และที่มีต่อไทยทั้งประเทศ แม้ว่าถึง พ.ศ. 2436 (1893)
 เอกราชและความมั่นคงของไทยจะยังเป็นที่ยอมรับของอังกฤษมากกว่าดินแดนใน
 แหลมมลายู แต่ปัญหาพิพาทเบียดเบียน - รามันนี ได้แสดงให้เห็นว่าอันตรายจากการคุกคาม
 ภายนอกทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมที่มีต่อดินแดนส่วนนั้นนั้นมีอยู่จริง และคนข้างจะ
 รุนแรง สภาพการปกคลุมภายในของไทยในดินแดนส่วนนี้ที่ยังล้าหลัง ไร้ประสิทธิภาพ
 ไม่สามารถปกครองประชาชนไทยที่อยู่นั้นเป็นสุข หรือรักษาความสงบจากโจรผู้ร้าย
 ตลอดจนมีความแตกแยกระหว่างเจ้าหน้าที่ปกครองสูง ใต้ปรากฏต่อสายตาสถาบันกลาง
 มาบ้างแล้ว ทั้งได้อธิบายในบทก่อน แต่เมื่อความอ่อนแอภายในดังกล่าวมาพ้องกับความ
 ต้องการที่จะแบ่งแยกดินแดนนี้จากภายนอก อันตรายอันเสี่ยงต่อการสูญเสียดินแดนนี้ก็ส่ง
 ผลให้เห็นชัดถึงเหตุการณ์ในเมืองรามันนีใน พ.ศ. 2436 นี้ รัฐบาลกลางได้เรียนรู้ว่า
 การจะส่งข้าหลวงมาเป็นผู้แทนรัฐบาลกลางเพื่อรักษาเหตุการณ์ โดยเฉพาะชั่วคราว
 ชั่วคราว โดยที่เจ้าเมืองยังมีอำนาจสูงสุดภายในตามแบบการปกครองที่ถิ่นเมืองอย่างเก่า
 นั้นไม่สามารถจะแก้ไขให้ระบบการปกครองเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพขึ้น
 หรือจะก่อให้เกิดผลดีในการจะประสานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและหัวเมืองได้
 ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นอุปสรรคก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างอำนาจของรัฐบาลกลาง
 และเจ้าเมือง และทำให้เกิดความขัดแย้งในราชการอันเนื่องมาจากความสับสนในรายงาน
 ที่ทางเมืองหลวงได้รับ ความยุ่งยากสับสนที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลกลางเริ่มคิดที่จะจัดตั้ง
 มณฑลเทศาภิบาลขึ้นสำหรับหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยหวังที่จะพัฒนาการปกครอง
 ภายในไปสู่การตั้งอำนาจจากการปกครองจากหัวเมืองเหล่านี้เข้าสู่ส่วนกลางตามระบบ
 การปกครองเทศาภิบาลในระยะต่อมา แต่เนื่องจากสถานการณ์ของประเทศในขณะนั้น

ไม่อำนวย การจึงไม่สามารถดำเนินไปได้ อย่างไรก็ตาม ความคิดนี้ได้สืบมาเป็นการ
จัดตั้งมณฑลนครศรีธรรมราชใน พ.ศ. 2439 ¹ ซึ่งโปรดให้รวมการปกครอง
หัวเมืองทั้ง 7 ไว้ด้วยชั่วคราว จนกระทั่ง 10 ปี ภายหลัง คือใน พ.ศ. 2449 ²
การปกครองหัวเมืองทั้ง 7 จึงได้แยกออกเป็นมณฑลปัตตานีโดยเฉพาะ ความเห็นซ้ำ
ในการปรับปรุงการปกครองดินแดนส่วนนี้เป็นผลจากอุปสรรคและปัจจัยทั้งภายในและ
ภายนอกนานาประการดังจะได้ศึกษาในบทต่อไป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สมเด็จพระยาตากำรงฯ, เทศาภิบาล, อ้างแล้ว, หน้า 62.

² เฟื่องอ่าง, หน้า 65.